

О.М. Полетай

**Інструктивно-методичні
матеріали до практичних занять
освітнього компоненту**

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА

Чернігів - 2025

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» імені Т.Г. ШЕВЧЕНКА

О.М. Полетай

**Інструктивно-методичні матеріали
до практичних занять
з освітнього компоненту**

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА

*для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності «Середня освіта
(Трудове навчання та технології)»,
спеціальності «Професійна освіта» (за спеціалізаціями)*

Чернігів – 2025

УДК 378.147.091.33-027.22:37.043.2-056.2/.3(072)

П 49

Рецензенти:

Зайченко Н.І. – Доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка;

Платонова О.Г. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка.

Полетай О.М.

П 49 **Інклюзивна освіта: інструктивно-методичні матеріали до практичних занять.** Чернігів : НУЧК, 2025. 76 с.

УДК 378.147.091.33-027.22:37.043.2-056.2/.3(072)

До змісту інструктивно-методичних матеріалів до практичних занять входять робоча програма, зміст практичних занять з освітнього компоненту «Інклюзивна освіта». В кожній темі подано основні поняття, контрольні питання для самоконтролю, практичні завдання для письмового та усного виконання, завдання з індивідуальної роботи, залікові питання та список літератури.

Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять призначені для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Середня освіта (Трудове навчання та технології)» та «Професійна освіта» (за спеціалізаціями) закладів вищої освіти денної та заочної форм навчання.

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Протокол № 7 від 29.01.2025 р.)*

© О.М. Полетай, 2025

П'ЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Шановні здобувачі вищої освіти! Основні цілі освітнього компоненту «Інклюзивна освіта» пов'язані з формуванням ваших особистісних орієнтацій, ознайомленням зі змістом діяльності в умовах інклюзивного навчання, її сутності та ролі в сучасному суспільстві, основними шляхами і методами набуття педагогічного досвіду в умовах інклюзивної освіти.

Метою освітнього компоненту «Інклюзивна освіта» є підготовка здобувачів першого(бакалаврського) рівня вищої освіти до роботи в закладах освіти (середньої, профільної, професійної, професійно-технічної) з категорією учнів з особливими освітніми потребами; вивчення нормативно-правових, теоретико-методологічних, організаційних та методичних основ інклюзивної освіти; формування у майбутніх вчителів та педагогів професійної компетентності для успішного впровадження інклюзивної моделі навчання учнів з особливими освітніми потребами (ООП) в закладах освіти.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Інклюзивна освіта» є:

- засвоєння особливостей інклюзивної освіти: сутність, принципи та завдання;
- оволодіння знаннями щодо міжнародного та національного законодавства у сфері інклюзивної освіти;
- оволодіння знаннями та вміннями створювати освітній простір для дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому закладі;
- оволодіння технологіями співпраці педагога з батьками дітей з особливими освітніми потребами;
- оволодіння технологіями оцінювання навчальних досягнень дітей з особливими освітніми потребами;
- стимулювання до подальшої самоосвіти у напрямку інклюзії.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Законодавчо-нормативні засади та методологія інклюзивної освіти.

2. Організація інклюзивної освіти суб'єктом якого є дитина з особливими освітніми потребами в межах загально-освітніх закладів.

Очікувані результати навчання (компоненти компетентностей):

знаннєвий:

- здобувач знає основні теорії, концепції та принципи інклюзивного освітнього середовища;

- знає міжнародне та національне законодавство щодо інклюзивної освіти: хто має право представляти інтереси дитини з особливими освітніми потребами, її права, як мають підтримувати дитину з ООП на різних рівнях адміністрацій (обласні, міські, спільні громади) тощо;

- знає права та обов'язки всіх учасників інклюзивного освітнього процесу;

- знає закономірностей розвитку дитини у різних вікових періодах з метою своєчасного втручання в ситуації, що потребують психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг;

- знає індивідуальні методи навчання дитини з ООП;

- знає функції та обов'язки команди психолого-педагогічного супроводу;

- знає вимоги до складання індивідуального плану та програми навчання дитини з ООП.

діяльнісний:

- здобувач вміє налагодити стосунки з іншими вчителями, спеціалістами-реабілітологами, батьками дітей з особливими освітніми потребами;

- уміння організовувати освітній процес та супровід дітей з ООП в умовах інклюзії;

- уміння створювати індивідуальні навчальні плани та програми для дітей з особливостями психофізичного розвитку на основі діагностики їхніх потреб;

- уміння доцільно застосовувати різні методики викладання;
- уміння організовувати диференційоване викладання у інклюзивному класі;
- уміння фахово опрацьовувати інформацію щодо організації інклюзивної освіти.

ціннісний:

- здобувач усвідомлює принципи інклюзивної освіти;
- розуміє та поважає права дітей з особливими освітніми потребами;
- розуміє сутність інклюзивного освітнього процесу;
- здатен проектувати власну програму професійного зростання у даному напрямку;
- здатен створити інформаційно-просвітницький простір щодо підтримки та важливості впровадження інклюзивної освіти в загальноосвітні заклади України.

Реалізація поставлених завдань передбачає застосування різних форм і методів організації навчальної діяльності здобувача освіти, а саме: лекції, практичні роботи; пояснення, бесіда, проблемний виклад матеріалу, ілюстрування, демонстрування, дискусії, виконання завдань проблемного та творчого характеру, розв'язування нестандартних педагогічних ситуацій, інтерактивні методи навчання (акваріум, метод вільних асоціацій, відкритий мікрофон тощо), метод мозкової атаки, робота в мікрогрупах, самостійна робота, індивідуальні творчі завдання з подальшим обговоренням, використання презентацій, роздаткового дидактичного матеріалу, відеоматеріалу.

Програма курсу розрахована на 150 години (5 кредитів), з них 24 години лекційних, 24 години практичних, 102 години відводиться на самостійну та індивідуальну роботу здобувачів освіти.

Використовуються наступні засоби діагностики: тестовий контроль; опитування: відповіді на контрольні питання до практичних занять, індивідуальне завдання; виконання поточних самостійних робіт; активна індивідуальна, парна, групова робота на практичних заняттях та лекціях.

Підсумковий контроль здійснюється у вигляді заліку.

ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Змістовий модуль 1. *Законодавчо-нормативні засади та методологія інклюзивної освіти*

Тема 1. Інклюзивна освіта: сутність, основні термінологічні поняття та принципи.

Вступ до навчального курсу: програма, структура та очікування. Історія спеціальної й інклюзивної освіти. Визначення понять «інклюзія», «інтеграція», «сегрегація», «виключення», «порушення психофізичного розвитку», «особливі потреби» та ін. Базові цінності на яких ґрунтується інклюзивна освіта. Функції інклюзивної освіти. Соціальна та медична моделі порушень розвитку. Основні принципи інклюзивної освіти.

Тема 2. Міжнародне та національне законодавства з інклюзивної освіти.

Історія розвитку спеціальної й інклюзивної освіти. Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти, зокрема, Саламанкська декларація та документи ООН і ЮНЕСКО. Приклади з законодавчо-нормативної бази окремих країн. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи. Зарубіжний досвід інклюзивної освіти.

Національне законодавство у сфері інклюзивної освіти. Освітні закони України. Сучасна освітня нормативно-правова база (положення про спеціальну школу, положення про індивідуальне навчання, порядок організації інклюзивного навчання у закладах середньої освіти тощо).

Тема 3. Дитина з особливими освітніми потребами як суб'єкт інклюзивної освіти.

Діти з особливими освітніми потребам (ООП): особливості психофізичного розвитку. Технологія використання Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків (МКФ-ДП) в освіті для визначення особливих освітніх потреб дитини. Соціалізація дитини з ООП: індивідуальний підхід та етапи соціалізації.

Тема 4. Переформатування освітньої галузі у напрямку інклюзивної освіти.

Характеристика спеціальної освіти в Україні (вертикальна та горизонтальна структура; спеціальні дошкільні та загальноосвітні шкільні заклади, навчально-реабілітаційні та оздоровчі багатoproфільні центри і ін.) Класифікація порушень психофізичного розвитку у дітей. Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні, ресурсні можливості спеціальної освіти.

Змістовий модуль 2.

***Організація інклюзивної освіти
суб'єктом якого є дитина з особливими освітніми
потребами в межах закладів освіти***

Тема 5. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.

Завдання команди. Склад команди та організація роботи. Функції членів команди: адміністрація закладу; вчителі-предметники загальноосвітньої школи; асистент учителя. Асистент учителя як учасник освітнього процесу. Обов'язки вчителя та асистента вчителя. Асистент дитини як відповідальний за соціальний супровід дитини. Співпраця фахівців як умова успішності інклюзивного навчання педагогів.

Тема 6. Роль батьків у впровадженні інклюзивної освіти.
Роль сім'ї в процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в загальноосвітнє середовище. Батьки –

як члени навчальних команд. Роль батьків в оцінюванні розвитку своєї дитини. Завдання батьків як членів навчальної команди. Налагодження стосунків з педагогами та персоналом школи. Обмін конструктивною інформацією. Допомога громадських організацій та соціальних служб. Батьки – активні учасники шкільної громади. Волонтерство та адвокатство батьків.

Тема 7. Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища.

Національне законодавство з універсального дизайну і інклюзивний дизайн. Поняття та принципи універсального дизайну інклюзивного середовища. Особливості організації інклюзивного освітнього середовища: розумове пристосування, ресурсна кімната, медіатека. Практичні рекомендації щодо створення освітнього середовища при інклюзивному навчанні.

Тема 8. Програми навчального та корекційно-розвивального процесів. Технології навчання в інклюзивному освітньому середовищі.

Курикулум (навчально-методичне забезпечення інклюзивної освіти): визначення та складові. Державний стандарт для дітей з особливими освітніми потребами. Загальноосвітні, спеціальні та корекційно-розвивальні програми, їх адаптація та модифікація. Реалізація курикулуму в навчальному процесі.

Технології індивідуалізації освітнього процесу. Методи, прийоми та види діяльності в контексті теорії множинного інтелекту. Стилi навчання, особливості сприймання інформації та прийоми навчання. Диференційоване викладання.

Тема 9. Індивідуальна програма розвитку та індивідуальний навчальний план та його складові.

Індивідуальна програма розвитку: аналіз складових. Індивідуальний навчальний план як складова курикулуму. Необхідність використання індивідуального плану у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Розробка інди-

відуального навчального плану. Підготовка та вимоги до підписання ІПН та ІНП. Співпраця з батьками при розробленні та виконанні індивідуальної програми розвитку та індивідуального навчального плану. Аналіз основних компонентів індивідуального навчального плану.

Тема 10. Сутність і завдання оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами.

Завдання та функції контролю. Об'єкти, види, методи контролю. Оцінювання. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами початкової школи.

Проблема готовності до шкільного навчання дитини з особливими освітніми потребами. Оцінювання навчальної діяльності без балів. Формування контрольної-оціночної діяльності школяра з особливими освітніми потребами. Портфоліо – технологія якісного оцінювання навчальних досягнень. Облікове портфоліо вчителя інклюзивного класу базової середньої школи. Портфоліо учня інклюзивного класу.

Тема 11. Емоційне вигорання педагогів.

Загальна характеристика емоційного вигорання у вітчизняній та зарубіжній психології. Причини, ознаки та стадії професійного вигорання педагогів. Чинники, що впливають на виникнення емоційного вигорання особистості. Особливості емоційного вигорання в викладачів інклюзивної освіти. Рекомендації щодо застосування методів психологічної самопомоги педагогів. Прийоми швидкого реагування при стресі.

СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Змістовий модуль 1. Законодавчо-нормативні засади та методологія інклюзивної освіти												
Тема 1. Інклюзивна освіта: сутність, основні термінологічні поняття та принципи	12	2	2		4	4						
Тема 2. Міжнародне та національне законодавства з інклюзивної освіти.	12	2	2		4	4						
Тема 3. Дитина з особливими освітніми потребами як суб'єкт інклюзивної освіти.	12	2	2		4	4						
Тема 4. Переформатування освітньої галузі у напрямку інклюзивної освіти.	10		2		4	4						
Разом за змістовим модулем 1	46	6	8		16	16						
Змістовий модуль 2. Організація інклюзивної освіти суб'єктом якого є дитина з особливими освітніми потребами в межах закладів освіти												
Тема 5. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.	16	4	2		5	5						
Тема 6. Роль батьків у впровадженні інклюзивної освіти	14	2	2		5	5						
Тема 7. Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища.	14	2	2		5	5						

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма					Заочна форма								
	усього	у тому числі					усього	у тому числі						
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.		
Тема 8. Програми навчального та корекційно-розвивального процесів. Технології навчання в інклюзивному освітньому середовищі	16	4	2		5	5								
Тема 9. Індивідуальна програма розвитку та індивідуальний навчальний план та його складові	14	2	2		5	5								
Тема 10. Сутність і завдання оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами.	12		2		5	5								
Тема 11. Емоційне вигорання педагогів	18	4	4		5	5								
Разом за змістовим модулем 2	104	18	16		35	35								
Усього годин	150	24	24		51	51								
ІНДЗ			-	-		-								
Усього годин	150	24	24		51	51								

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Зарубіжний досвід розвитку інклюзивного навчання	2
2	Передумови успішної розбудови інклюзивного середовища	2
3	Особливості психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами	2
4	Особливі діти. Особливості розвитку особистості	2
5	Моделі інвалідності. Права людей з інвалідністю	2
6	Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища. Психолого-педагогічне оцінювання	2
7	Соціалізація дитини з ООП: індивідуальний підхід та етапи соціалізації	2
8	Документація супроводу дитини з ООП в закладі освіти	2
9	Корекційно-розвивальна робота з дитиною з особливими освітніми потребами	2
10	Технологія оцінювання результатів інклюзивного навчання	2
11	Адаптація і модифікація інклюзивного освітнього середовища	2
12	Педагогічні технології в закладі освіти з інклюзивним навчанням	2
	Разом:	24

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВИНОСЯТЬСЯ НА САМОСТІЙНЕ ОПРАЦЮВАННЯ

№ з/п	Питання	Кількість годин
1	Зробити порівняння наступних процесів: традиційний освітній процес і інклюзивний освітній процес	4
2	Здійснити порівняльну характеристику міжнародного і національного законодавства у сфері інклюзивної освіти	4
3	Різниця між асистентом учителя та асистентом дитини. Сформулюйте основні причини конфліктів, що виникають в інклюзивному класі	4
4	Охарактеризувати допоміжні технології інклюзивної освіти, навести приклади	5
5	Волонтерство та адвокатство батьків. Анімалотерапія як елемент корекції і розвитку психофізичних функцій, навести приклади	4
6	Проаналізуйте модель партнерських відносин між закладом загальної середньої освіти та інклюзивно-ресурсним центром з метою організації інклюзивного освітнього середовища	4
7	Функції керівника навчального закладу у створенні індивідуальної програми розвитку дитини з ООП.	4
8	Види технологій в організації навчальної діяльності учнів з ООП. Кооперативне навчання (приклад).	5
9	Спроектуйте етапи соціалізації та адаптації учня з особливими освітніми потребами та створіть анкету для батьків, яка допоможе вам визначити зазначені етапи. Відповідь обґрунтуйте	4
10	Розробити фрагмент уроку з використанням додаткових освітніх послуг відповідно до особливих освітніх потреб дитини. Наведіть приклади комплексу вправ для зняття втоми під час навчання на занятті.	5
11	Ознайомитися з методикою діагностики рівня емоційного вигорання В. В. Бойко, пройти тестування і зробити звіт.	4
12	Ознайомитися з досвідом роботи вчителів технологічної освіти в класах або майстрів виробничого навчання в групах з інклюзивною освітою (відповідно до вашої спеціальності)	4
	Разом:	51

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ІНДИВІДУАЛЬНУ РОБОТУ

№ з/п	Питання	Кількість годин
1	Зробити порівняльний аналіз алгоритму розвитку інклюзивної освіти в двох різних країнах (на вибір).	4
2	Сформулюйте основні деонтологічні вимоги до діяльності педагогічних працівників в інклюзивному класі спираючись на статті Закону України «Про освіту» та Закону України «Про загальну середню освіту»	4
3	Знайдіть оптимальні способи залучення категорії «особливі діти» (на ваш вибір категорії) до навчального процесу. Записати і пояснити.	4
4	Знайдіть оптимальні способи залучення категорії «особливі діти» (вибрати три види з цієї категорії) до навчального процесу. Записати і пояснити.	5
5	Записати та проаналізувати рекомендації щодо супроводу та взаємодії з людиною яка має інвалідність (проаналізувати різні типи інвалідності)	4
6	Підготуйте загальні рекомендації щодо організації просторово-фізичного інклюзивного освітнього середовища для дітей із порушеннями зору; слуху	4
7	Спроектуйте і запишіть етапи соціалізації дитини з ООП (вибрати порушення психофізичного напрямку).	4
8	Заповнити індивідуальну програму розвитку для дитини з ООП (вибрати категорію самостійно) в розділах: «Перелік спеціальних і додаткових видів послуг», «Адаптація/модифікація класного середовища», «Актуальний рівень знань і умінь учня».	4
9	1. Розробіть фрагмент уроку з використанням додаткових освітніх (корекційно-розвиткових) послуг відповідно до особливих освітніх потреб дитини. 2. Підібрати і записати комплекс вправ для зняття втоми в учнів інклюзивного класу під час навчання на уроці.	5
10	Розробіть портфоліо учня з особливими освітніми потребами.	4
11	Підготуйте загальні рекомендації щодо організації просторово-фізичного інклюзивного освітнього середовища для дітей з інтелектуальними порушеннями.	5
12	Прочитати і законспектувати: Тім Лореман. Сім стовпів підтримки інклюзивної освіти. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник. За заг. ред. Колупаєвої А.А. Київ: «А.С.К.», 2012. 308 с.	4
	Разом:	51

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Форми та методи навчання

Форми навчання: лекція (інформаційна, проблемна, з елементами бесіди), навчальна дискусія, практичні роботи.

Методи навчання: пояснення, репродуктивна бесіда, проблемний виклад матеріалу, ілюстрування, демонстрування, дискусії, виконання завдань проблемного та творчого характеру, вправи різних типів, розв'язування нестандартних педагогічних ситуацій, інтерактивні методи навчання (акваріум, метод вільних асоціацій, відкритий мікрофон тощо), метод мозкової атаки, робота в мікрогрупах, імітаційні вправи, рольове та ігрове моделювання самостійна робота, індивідуальні творчі завдання з подальшим обговоренням, використання презентацій, роздаткового дидактичного матеріалу, відеоматеріалу. Наочні: спостереження, ілюстрування.

Методи контролю

- письмові контрольні (тестові) роботи;
- усне опитування (індивідуально та фронтально);
- оцінювання виконаних індивідуальних завдань;
- оцінювання виконання самостійної роботи;
- оцінювання доповідей;
- спостереження за навчальною діяльністю студентів;
- взаємоперевірка, взаємоконтроль (взаємооцінювання);
- самоконтроль: рефлексія, самооцінювання, корекція;
- залік.

Засоби діагностики результатів навчання

Використовуються наступні засоби діагностики:

1. Відповіді з контрольних питань практичних занять.
2. Тестовий контроль.
3. Виконання поточних індивідуальних завдань.
4. Виконання поточних самостійних робіт.
5. Активна індивідуальна, парна, групова робота на практичних заняттях, лекціях.
6. Залік.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Розподіл балів за формами контролю

лекції – конспектування під час заняття та розкриття теми, що розглядається на лекції – 1 бал;

самостійна робота – кожне лекційне заняття обов'язково містить питання, що виноситься на самостійне опрацювання студентом – оцінюється в 1,5 бали;

практичні заняття – робота на занятті має різнопланову структуру, тому і робота оцінюється за такими критеріями:

– перевірка ведення студентом конспекту, що містить огляд питань винесених на самостійне опрацювання до заняття від 0 до 2 бал;

– опитування студента оцінюється за такими показниками: відповіді на запитання, доповнення, наведення доцільних прикладів, підтримання дискусії, вміння висловити свою точку зору і поважати позиції інших – 0–3 бали;

– підготовка та виступ із рефератом або доповіддю з питань практичного заняття – 0–5 балів (не обов'язково для виконання);

– проведення поточного контролю за допомогою тестових модульних контрольних робіт оцінюється від 0 до 3 балів (2 тестування);

– практична робота, що запланована за темою – оцінюється від 0–2 балів за умови відповідності таким показникам: правильність виконання, вмотивованість, логічність та узагальнення.

Критерії оцінки індивідуальної роботи

Якість виконання роботи оцінюється за критеріями:

1. Чітке визначення та обґрунтування актуальності теми, мети, завдань і основних напрямків теми роботи.

2. На основі аналізу вітчизняної і закордонної наукової літератури розробка теми: самостійність, повнота, наявність помилок.

3. Аналіз питання відповідно до теми, власна точка зору на предмет.

4. Застосування у дослідницькій роботі наукових методів дослідження, вміння логічно мислити, доводити, робити обґрунтовані висновки за підрозділами і по всій роботі.

5. Якість оформлення роботи.

**Мінімальні порогові рівні оцінок
за кожним запланованим результатом навчання
навчальної дисципліни**

Мінімальний пороговий рівень оцінки за кожний вид навчальної діяльності у відсотках від максимальної кількості балів	Оцінка за національною шкалою
90	відмінно
75	добре
60	задовільно
35	незадовільно з можливістю повторного складання

Мінімальні порогові вимоги на оцінку «задовільно» (60-74) – несвідоме, механічне відтворення матеріалу зі значними помилками та прогалинами; судження необґрунтовані; недостатньо проявляється самостійність мислення. Відповідь містить стилістичні та граматичні помилки: відповідь має певні неточності, але в цілому представлена інформація достатньо вичерпна практичне завдання виконане без теоретичного обґрунтування власні приклади студента відсутні або недостатньо обґрунтовані.

Мінімальні порогові вимоги на оцінку «добре» (75-83) – свідоме відтворення матеріалу з незначними помилками; дещо порушено логічність та послідовність викладу; недостатньо проявляється самостійність мислення. Відповідь стилістично правильна, містить незначні граматичні помилки відповідь повна і структурована; виконання практичного завдання теоретично обґрунтоване відповідь містить власні приклади студента відповідь має вступну, основну частину та висновки список літератури правильно оформлений.

Мінімальні порогові вимоги на оцінку «добре» (84-89) – свідоме і повне відтворення матеріалу з деякими неточностями у другорядному матеріалі; виклад матеріалу достатньо обґрунтований, дещо порушено послідовність викладу. Відповідь стилістично та граматично правильна: відповідь повна і структурована виконання практичного завдання теоретично обґрунтоване; відповідь містить власні приклади

студента; відповідь має вступну, основну частину та висновки список літератури правильно оформлений вказано практичне значення та проаналізовано.

Мінімальні порогові вимоги на оцінку «*відмінно*» (90-100) – виклад матеріалу глибоко обґрунтований, логічний, переконливий. Відповідь містить власні приклади, що свідчить про творче застосування матеріалу. Відповідь стилістично та граматично правильна: відповідь повна і структурована виконання практичного завдання теоретично обґрунтоване; відповідь містить власні приклади студента відповідь має вступну, основну частину та висновки список літератури правильно оформлений вказано практичне значення та проаналізовано.

Розподіл балів

Поточне тестування та самостійна робота											Сума
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль № 2							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	100
8	8	8	8	9	9	10	10	10	10	10	

T1, T2 ... T11 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
84-89	B	добре	
75-83	C		
68-74	D	задовільно	
60-67	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

АЛГОРИТМ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАНЯТТЯ

Важливою формою засвоєння нових знань та набуття умінь є самостійна робота здобувача вищої освіти. Вона має на меті поєднати лекційний матеріал з практичними навичками по роботі з методичним матеріалом, першоджерелами та інформаційними ресурсами щоб підвищувати інтерес та пізнавальну активність здобувача освіти.

Отже, етапи самостійної роботи:

1. Ознайомлення із **темою** самостійної роботи, уважно подивіться який **навчальний матеріал** пропонується розглянути.

2. Прочитайте **план** практичного заняття, ознайомтеся із **списками основної, додаткової літератури та інформаційними ресурсами**.

3. Якщо перед практичним заняттям була **лекція** з такої ж самої теми, слід **переглянути її конспект**, що допоможе вам зорієнтуватися в навчальному матеріалі, зверніть увагу на: контрольні питання й завдання, що запропоновані викладачем, нові терміни, їх сутність, рекомендовану літературу.

4. Починаючи підготовку, згадайте, з якими теоретичними поняттями ви познайомилися раніше? Знайдіть спільне у новій та вже знайомій темі.

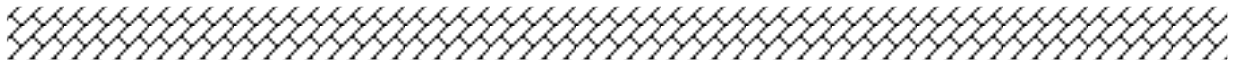
5. Переходимо до **опрацювання літератури**, рекомендується читання поєднувати з записами у робочому зошиті з кожного питання плану (вести конспект); конспектування джерела, починати із запису його автора, назви, відповідно до бібліографічного опису.

6. Уважно прочитати текст, усвідомити його зміст, відділити головне від другорядного, узагальнення від конкретних прикладів і розуміння прочитаного надовго залишиться в пам'яті.

7. Конспект прочитаної літератури повинен бути стислим, структурованим і зрозумілим, тому що вам доведеться користуватися ним для повторення, під час підготовки до модульного та підсумкового контролю.

8. При конспектуванні ви можете застосовувати різні способи **конспектування**: виділення головного підкреслюванням, іншим кольором, схематичне розташування тексту, позначення стрілками логічних зв'язків між окремими частинами матеріалу; використовуйте скорочення поширених слів і термінів.

9. Бажано записувати в зошит **нові слова й терміни** для кращого запам'ятовування і усвідомлення.

ЛЕКЦІЇ

ЛЕКЦІЯ 1

Тема: Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи

■▶ Питання

1. Вступ до навчального курсу: мета, об'єкт, предмет, завдання, структура та очікування.
2. Інклюзивна освіта: сутність, завдання та принципи.
3. Основні принципи інклюзивної освіти.
4. Діти з особливими освітніми потребами. Соціальна та медична моделі порушень розвитку.
5. (С.р.) Зробити порівняння наступних процесів:

Традиційний освітній процес	Інклюзивний освітній процес
------------------------------------	------------------------------------

ЛЕКЦІЯ 2

Тема: Інклюзія – стратегія міжнародного та українського законодавства

■▶ Питання

1. Історія розвитку спеціальної й інклюзивної освіти.
2. Механізми забезпечення інклюзивної освіти у міжнародних документах і законодавстві.
3. Офіційні засади інклюзивної освіти в Україні
4. Навчальні заклади. Характеристика спеціальної освіти в Україні (вертикальна та горизонтальна структура; спеціальні та загальноосвітні шкільні заклади, навчально-реабілітаційні та оздоровчі багато профільні центри та ін.)
5. (С.р.) Здійснити порівняльну характеристику міжнародного і національного законодавства у сфері інклюзивної освіти.

ЛЕКЦІЯ 3 (4 год.)

Тема: Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами

■▶ Питання

1. Організаційно-інформаційний компонент.
2. Склад команди та організація роботи. Завдання команди.
3. Функції членів команди:
 - адміністрація закладу;
 - вчителі-предметники загальноосвітньої школи;
 - соціального педагога, психолога, логопеда, дефектолога, медичного працівника.
4. Асистент учителя як учасник освітнього процесу. Обов'язки вчителя та асистента вчителя
5. Алгоритм надання психолого-педагогічних, корекційно-розвивальних послуг.
6. Асистент дитини як відповідальний за соціальний супровід дитини.
7. (С.р.) Різниця між асистентом учителя та асистентом дитини.

ЛЕКЦІЯ №4

Тема: Універсальний дизайн в сфері освіти

■▶ Питання

1. Національне законодавство з універсального дизайну і поняття «інклюзивний дизайн освіти».
2. Поняття та принципи універсального дизайну інклюзивного середовища.
3. Особливості організації інклюзивного освітнього середовища.
4. Практичні рекомендації щодо створення освітнього середовища при інклюзивному навчанні
5. (С.р.) Охарактеризувати допоміжні технології інклюзивної освіти, навести приклади.

ЛЕКЦІЯ №5

Тема: Роль батьків у впровадженні інклюзивної освіти

■▶ Питання

1. Роль сім'ї в процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в загальноосвітнє середовище.
2. Батьки – як члени навчальних команд. Завдання батьків як членів навчальної команди.
3. Налагодження стосунків з педагогами та персоналом школи. Обмін конструктивною інформацією.
4. Роль батьків в оцінюванні розвитку своєї дитини.
5. Допомога громадських організацій та соціальних служб. Батьки – активні учасники шкільної громади.
6. Причини та ознаки емоційного вигорання батьків.
7. Законодавство України про батьківську відповідальність.
8. (С.р.) Волонтерство та адвокатство батьків. Анімалотерапія як елемент корекції і розвитку психофізичних функцій, навести приклади.

ЛЕКЦІЯ № 6

Тема: Роль інклюзивно-ресурсного центру в інклюзивній освіті

■▶ Питання

1. Характеристика значення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів.
2. Завдання ІРЦ.
3. Обов'язки ІРЦ.
4. Показники для направлення дитини на діагностичне обстеження.
5. Документи для проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини в ІРЦ.
6. Роль батьків в оцінюванні розвитку своєї дитини. Підтримка державою і органами місцевого самоврядування сімей з дітьми.
7. Алгоритм проведення комплексної оцінки розвитку дитини в інклюзивно-ресурсному центрі.

8. (С.р.) Проаналізуйте модель партнерських відносин між закладом загальної середньої освіти та інклюзивно-ресурсним центром з метою організації інклюзивного освітнього середовища.

ЛЕКЦІЯ № 7

Тема: Індивідуальна програма розвитку дитини з ООП. Індивідуальний навчальний план як складова інклюзивної освіти

■■■► Питання

1. Індивідуальна програма розвитку: сутність, завдання та функції.
2. Складові індивідуальної програми розвитку.
3. Як визначити чи досягає дитина прогресу у розвитку?
4. Індивідуальний навчальний план.
5. (С.р.) Функції керівника навчального закладу у створенні індивідуальної програми розвитку дитини з ООП.

ЛЕКЦІЯ № 8 (4 год.)

Тема: Педагогічні технології інклюзивного навчання в закладах освіти

■■■► Питання

1. Сутність поняття «педагогічна технологія» та групи.
2. Технології навчання в інклюзивному освітньому процесі – особистісно-орієнтоване навчання.
3. Технології навчання в інклюзивному освітньому процесі – диференційоване викладання.
4. Науково-теоретичне підґрунтя диференційованого викладання.
5. Технології спільного викладання в інклюзивному класі.
6. Технології подолання навчальних і поведінкових труднощів та технології адаптації освітнього середовища.
7. Традиційне інтенсивне навчання. Кооперативне навчання.
8. (С.р.) Види технологій в організації навчальної діяльності учнів з ООП. Кооперативне навчання (приклад).

ЛЕКЦІЯ № 9 (4 год.)

Тема: Емоційне вигорання педагогів та викладачів інклюзивної освіти.

■▶ Питання

1. Загальна характеристика емоційного вигорання у вітчизняній та зарубіжній психології.
2. Причини, ознаки та стадії професійного вигорання педагогів.
3. Чинники, що впливають на виникнення емоційного вигорання особистості.
4. Особливості емоційного вигорання в викладачів інклюзивної освіти.
5. Рекомендації щодо застосування методів психологічної самопомоги педагогів.
6. Прийоми швидкого реагування при стресі
7. (С.р.) Ознайомитися з методикою діагностики рівня емоційного вигорання В.В. Бойко, пройти тестування і зробити звіт.

ПРАКТИЧНІ РОБОТИ

ПРАКТИЧНА РОБОТА 1

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Мета: сприяти засвоєнню знань про досвід інклюзивного навчання в європейських країнах, навчати визначати позитивні аспекти розвитку інклюзивної освіти для впровадження це в освіту України.

Завдання до роботи

1. Опрацювати контрольні питання та літературу до практичної роботи.
2. Опрацювати основні поняття теми та підготувати виступ щодо розвитку інклюзивного навчання з обраної країни.
3. Законспектувати відповіді на контрольні питання.

Метод проведення: розповідь, бесіда, дискусія, тестування.

Практичні завдання

1. Після ознайомлення з досвідом розвитку інклюзивної освіти європейських країн запропонуйте рекомендації для розвитку інклюзивної освіти в Україні.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

Зробити порівняльний аналіз алгоритму розвитку інклюзивної освіти в двох різних країнах (на вибір).

Контрольні питання

1. Інклюзія в США.
2. Інклюзивне навчання в Італії.
3. Фінський досвід з організації інклюзивної освіти.
4. Рівноправність у здобутті освіти в Австрії.
5. Інклюзивне навчання в Канаді.
6. Психолого-медико-соціальні центри (досвід Бельгії).
7. Освітня реформа (досвід Голландії).
8. Шведська модель інклюзивної освіти.
9. Досвід впровадження інклюзивної освіти у Королівстві Нідерланди.
10. Варіативність надання психолого-педагогічної підтримки у процесі інклюзивного навчання - досвід Німеччини.
11. Словаччина, Чехія та Польща - на шляху до інклюзії.

Література

1. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія]. Київ: «Самміт-Книга», 2009. 272 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
2. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: навч.-метод. посіб. Київ: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 273 с. (Серія Інклюзивна освіта»).
3. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. За заг. ред. А.А. Колупаєвої. Київ: «А.С.К.», 2012. 307 с. (Серія «Інклюзивна освіта»). URL: <http://lib.iitta.gov.ua>
4. Швед М. Основи інклюзивної освіти: підручник. Львів: Український католицький університет, 2015. 360 с. URL: <http://er.ucu.edu.ua/handle/1/536>

ПРАКТИЧНА РОБОТА 2

ПЕРЕДУМОВИ УСПІШНОЇ РОЗБУДОВИ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА

Мета: ознайомитися зі структурою, рівнями, функціями державно-громадського управління інклюзивною освітою в Україні.

Завдання до роботи

1. Опрацювати контрольні питання та літературу до практичної роботи.
2. Законспектувати відповіді на контрольні питання.
3. Участь у проведенні заняття на рівні відповідей на запитання, доповнення інформацією.

Метод проведення: розповідь, бесіда, дискусія.

Практичні завдання

1. Проаналізуйте динаміку кількості закладів спеціальної освіти та іншими закладів загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням впродовж останніх років в Чернігові та Чернігівській області на момент 2025 року.
2. Сформулюйте основні причини конфліктів, що виникають в інклюзивному класі. Дотримання яких етичних норм дає можливість їх уникнути?

Завдання для індивідуальної роботи студентів

Сформулюйте основні деонтологічні вимоги до діяльності педагогічних працівників в інклюзивному класі спираючись на статті Закону України «Про освіту» та Закону України «Про загальну середню освіту».

Контрольні питання

1. Охарактеризувати систему управління інклюзивною освітою:
 - вищий рівень управління;
 - центральний рівень управління;
 - місцевий рівень управління;
 - громадські об'єднання, соціоосвітнє партнерство.
2. Деонтологія як вчення про проблеми моралі і моральності. Медична етика і деонтологія.
3. Деонтологія в освіті (педагогічна деонтологія, ставлення педагога до своєї справи).
4. Завдання деонтології інклюзивної освіти.
5. Професійні компетенції вчителя інклюзивного класу.
6. Принципи деонтології інклюзивної освіти.
7. Типи закладів дошкільної освіти для дітей з ООП.
8. Типи закладів загальної середньої освіти для дітей з ООП.
9. Стилi сімейного виховання, які негативно впливають на особистісний розвиток дітей з метою подальшого їх корегування.

Література

1. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. За заг. ред. А.А. Колупаєвої. Київ: «А.С.К.», 2012. 307 с. (Серія «Інклюзивна освіта»). URL: <http://lib.iitta.gov.ua>
2. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ, 2019. 300 с. URL: <http://poroshenko.com/data/group/21/site2-bff4eba3e5.pdf>

ПРАКТИЧНА РОБОТА 3

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Мета: сприяти засвоєнню знань про закономірності, основні етапи розвитку, зміни та модифікації у вікових періодах розвитку, формувати вміння визначати зовнішні та внутрішні чинники відхилення у здоров'ї дітей, вміння орієнтуватися у змінах та модифікаціях у вікових періодах розвитку, вивчення різних етапів розвитку дитини та особливостей їхнього навчання та соціалізації.

Завдання до роботи

1. Опрацювати контрольні питання та літературу до практичної роботи.
2. Законспектувати відповіді на контрольні питання.
3. Участь у проведенні заняття на рівні відповідей на запитання, доповнення інформацією.

Методи проведення: розповідь, бесіда, дискусія, перегляд навчального відео.

Практичні завдання

1. Охарактеризуйте категорії дітей з особливими освітніми потребами за різними класифікаційними ознаками. Табл. Стр. 276. М. Порошенко.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

Знайдіть оптимальні способи залучення категорії «особливі діти» (на ваш вибір категорії) до навчального процесу. Записати і пояснити.

Контрольні питання

1. Основні етапи розвитку дитини. Зовнішні (екзогенні) та внутрішні (ендогенні) чинники відхилення у здоров'ї.
2. Класифікація психофізичних порушень.
3. Категорії дітей з ООП їх характеристика:
 - порушення розвитку дитини: загальна характеристика;
 - діти із затримкою психічного розвитку;
 - діти із порушенням зору;
 - діти із порушенням слуху;
 - діти із порушенням опорно-рухового апарату;
 - діти із гіперактивністю та дефіцитом уваги.
4. Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків (МКФ-ДП) як сучасний індивідуальний підхід до визначення особливих освітніх потреб дитини.

Література

Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ, 2019. 300 с. URL: <http://poroshenko.com/data/group/21/site2-bff4eba3e5.pdf>

ПРАКТИЧНА РОБОТА 4

ОСОБЛИВІ ДІТИ. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Мета: сприяти засвоєнню знань про закономірності, основні етапи розвитку, зміни та модифікації у вікових періодах розвитку, формувати вміння визначати зовнішні та внутрішні чинники відхилення у здоров'ї дітей, вміння орієнтуватися у змінах та модифікаціях у вікових періодах розвитку, вивчення різних етапів розвитку дитини та особливостей їхнього навчання та соціалізації, а також аналіз методів та стратегій забезпечення доступності освіти та участі у суспільстві для людей з різними потребами.

Завдання до роботи

1. Опрацювати контрольні питання та літературу до практичної роботи.
2. Законспектувати відповіді на контрольні питання.
3. Участь у проведенні заняття на рівні відповідей на запитання, доповнення інформацією.

Методи проведення: розповідь, бесіда, дискусія, перегляд навчального відео.

Практичні завдання

1. Запропонуйте ігри або вправи що допоможуть частково вирішувати проблеми цим видам з категорії «особливі діти» у навчанні. Приклади записати і прокоментувати.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

Знайдіть оптимальні способи залучення категорії «особливі діти» (вибрати три види з цієї категорії) до навчального процесу. Записати і пояснити.

Контрольні питання

1. Особливості роботи з ліворукими дітьми.

2. Особливості роботи з тривожними дітьми.
3. Особливості роботи з гіперактивними дітьми.
4. Особливості роботи з агресивними дітьми.
5. Особливості роботи з неадекватною самооцінкою.
6. Особливості роботи з низькою здатністю до адаптації.
7. Особливості роботи з дітьми, які погано навчаються.
8. Особливості роботи з обдарованими дітьми.
9. Особливості роботи з дітьми з пасивною поведінкою.
10. Особливості роботи з дітьми з недостатньою мотивацією.
11. Особливості роботи з дітьми, які мають проблеми в комунікативній сфері.
12. Закономірності розвитку особистості.
13. Основні етапи розвитку дитини.

Література

1. Туріщева Л.В. Увага! Особливі діти. Харків: Вид. група «Основа», 2011. 128 с.
2. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ, 2019. 300 с. URL: <http://poroshenko.com/data/group/21/site2-bff4eba3e5.pdf>

ПРАКТИЧНА РОБОТА 5

МОДЕЛІ ІНВАЛІДНОСТІ. ПРАВА ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Мета: усвідомлення механізмів формування включеного суспільства, допомагає виявленню проблемних питань та розробці ефективних стратегій інклюзивного розвитку.

Завдання до роботи

1. Опрацювати контрольні питання та літературу до практичної роботи.
2. Законспектувати відповіді на контрольні питання.
3. Участь у проведенні заняття на рівні відповідей на запитання, доповнення інформацією.

Методи проведення: розповідь, бесіда, дискусія, розповідь, бесіда, дискусія, перегляд навчального відео.

Практичні завдання

1. Знайти за допомогою інтернет ресурсів, записати та обговорити рекомендації щодо супроводу та взаємодії з людиною яка має інвалідність.
2. Етика спілкування та допомога людині з інвалідністю.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

Записати та проаналізувати рекомендації щодо супроводу та взаємодії з людиною яка має інвалідність (проаналізувати різні типи інвалідності).

Контрольні питання

1. Порівняльна характеристика концепцій існуючих моделей «інвалідності».
2. Аналіз концептуальних відмінностей медичної та соціальної моделей «інвалідності».
3. «Інвалідності», як правозахисна модель. Вплив існуючих моделей «інвалідності» на формування соціальної політики.
4. Люди з інвалідністю – рівноправні члени суспільства. «Інвалідність» та дискримінація.
5. Механізми захисту прав людини з інвалідністю: принципи, документи, процедури. Окремі стандарти прав осіб з інвалідністю.
6. Роль різних суб'єктів суспільства у захисті прав людей з інвалідністю.
7. Категорії осіб з особливими освітніми потребами.

Література

1. Інвалідність та суспільство : навчально-методичний посібн. За заг. редакцією Байди Л.Ю., Красюкової-Еннс О.В. Кол. авторів: Байда Л.Ю., Красюкова-Еннс О.В., Буров С.Ю., Азін В.О., Грибальський Я.В., Найда Ю.М. Київ, 2012. 216 с.
2. Українсько-канадський проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» : тренінгові модулі. Київ, 2011. 132 с.
3. Інвалідність та суспільство : навчальний посібник. Київ, 2012. 184с.
4. URL: http://www.infobarrel.com/The_Disability_Rights_Movement

ПРАКТИЧНА РОБОТА 6

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА. ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ.

Мета: ознайомити здобувачів освіти з складовими універсального дизайну, формувати вміння орієнтуватися в технологіях навчання в інклюзивному освітньому середовищі, надавати поради щодо удосконалення універсального дизайну в закладах освіти.

Завдання до роботи

1. Опрацювати контрольні питання та літературу до практичної роботи.
2. Законспектувати відповіді на контрольні питання.
3. Участь у проведенні заняття на рівні відповідей на запитання, доповнення інформацією.

Методи проведення: дискусія, бесіда, перегляд навчального відео.

Практичні завдання

Підготуйте загальні рекомендації щодо організації просторово-фізичного інклюзивного освітнього середовища для дітей із порушеннями опорно-рухового апарату; з інтелектуальними порушеннями.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

Підготуйте загальні рекомендації щодо організації просторово-фізичного інклюзивного освітнього середовища для дітей із порушеннями зору; слуху.

Контрольні питання

1. Організація універсального дизайну в інклюзивному освітньому середовищі.
2. Архітектурна доступність закладів освіти, розумне пристосування в інклюзивному навчанні.
3. Медіатека, ресурсна кімната, як невід'ємні складові інклюзивного освітнього середовища.
4. Тести інтелекту: що вони собою являють і яка мета їх проведення.
5. Поширені тести інтелекту для дітей та їх складові.
6. Підготувати з метою проведення тест інтелекту.

Література

1. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ, 2019. 300 с.
2. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: навч.-метод. посіб. Київ: Видавничка група «АТОПОЛ», 2011. 273 с. (Серія Інклюзивна освіта»).
3. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.]. За заг. ред. А.А. Колупаєвої. Київ: «А.С.К.», 2012. 307 с. (Серія «Інклюзивна освіта»). URL: <http://lib.iitta.gov.ua>
4. URL: <http://poroshenko.com/data/group/21/site2-bff4eba3e5.pdf>
5. URL: <https://mon.gov.ua/>.

ПРАКТИЧНА РОБОТА 7

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДИТИНИ З ООП: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД ТА ЕТАПИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Мета: ознайомити здобувачів освіти з сутністю поняття «соціалізація дитини», формувати вміння визначати стадії та їхні характерні особливості по сприйняттю дитини з ООП у сім'ї.

Завдання до роботи

1. Опрацювати контрольні питання та літературу до практичної роботи.
2. Законспектувати відповіді на контрольні питання.
3. Участь у проведенні заняття на рівні відповідей на запитання, доповнення інформацією.

Методи проведення: розповідь, дискусія, робота в малих групах.

Практичні завдання

Проаналізувати соціально-економічні умови успішної соціалізації дитини з ООП у соціум, на прикладі свого міста, або міста Чернігова.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

Спроектуйте і запишіть етапи соціалізації дитини з ООП (вибрати порушення психофізичного напрямку).

Контрольні питання

1. Сутність поняття «соціалізація дитини» (проаналізувати найбільш вживані визначень соціалізації). У чому відмінність між поняттями «соціалізація дитини», «розвиток особистості», «виховання», «освіта».
2. Класифікація факторів соціалізації, проаналізувати.
3. Етапи соціалізації дитини з ООП.
4. Типи сімей, їх характеристика.
5. Назвіть психологічні стадії, які проходить сім'я у сприйнятті дитини з ООП.
6. Ставлення батьків до дитини з порушенням розвитку (за В. Соммерс).
7. Чинники, що впливають на успішність соціалізації дитини з ООП.
8. Проаналізувати об'єкти змін в освітньому соціалізуючому просторі.

Література

1. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ, 2019. 300 с.
2. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими потребами та організація їх навчання : навч.-метод. посіб. Київ: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 273 с. (Серія Інклюзивна освіта»).
3. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. За заг. ред. А.А. Колупаєвої. Київ: «А.С.К.», 2012. 307 с. (Серія «Інклюзивна освіта»). URL: <http://lib.iitta.gov.ua>
4. URL: <http://poroshenko.com/data/group/21/site2-bff4eba3e5.pdf>
5. URL: <https://mon.gov.ua/>.

ПРАКТИЧНА РОБОТА 8

ДОКУМЕНТАЦІЯ СУПРОВОДУ ДИТИНИ З ООП В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Мета: ознайомити здобувачів освіти з документацією, яка визначає освітній процес в інклюзивних групах, формувати вміння орієнтуватися в процесі розробки індивідуальної програми розвитку, індивідуального навчального плану.

Завдання до роботи

1. Опрацювати контрольні питання та літературу до практичної роботи.
2. Законспектувати відповіді на контрольні питання.
3. Участь у проведенні заняття на рівні відповідей на запитання, доповнення інформацією.

Методи проведення: розповідь, бесіда, дискусія.

Практичні завдання:

Проаналізувати наведені у додатках приклади індивідуальних програм розвитку і навчальних планів (Додаток 1).

Завдання для індивідуальної роботи студентів

Заповнити індивідуальну програму розвитку для дитини з ООП (вибрати категорію самостійно) в розділах: «Перелік спеціальних і додаткових видів послуг», «Адаптація/ модифікація класного середовища», «Актуальний рівень знань і умінь учня».

Контрольні питання

1. Структура індивідуальної програми розвитку (назвати розділи та пояснити зміст кожного розділу).
2. Назвати етапи технології індивідуального планування і впровадження індивідуальної програми розвитку дитини з ООП. Дати характеристику першого етапу (вивчення потенційних можливостей і потреб учня).
3. Охарактеризувати другий етап (розробка індивідуальної програми розвитку).
4. Охарактеризувати третій етап (реалізація індивідуальної програми розвитку).
5. Охарактеризувати четвертий етап (моніторинг реалізації індивідуальної програми розвитку, перегляд та внесення змін).
6. Цілі і завдання ІПР(довгострокові цілі та короткострокові завдання). Методика SMART (визначення цілей щодо сфер розвитку яких потребує дитина).
7. Охарактеризувати напрями оцінювання дитини з ООП (фізичний, мовленнєвий, когнітивний, емоційний, освітня діяльність).

Література

1. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ, 2019. 300 с.
2. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: навч.-метод. посіб. Київ: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 273 с. (Серія Інклюзивна освіта»).
3. Основи інклюзивної освіти : навч.-метод. посіб. За заг. ред. А.А. Колупаєвої. Київ: «А.С.К.», 2012. 307 с. (Серія «Інклюзивна освіта»). URL: <http://lib.iitta.gov.ua>
4. URL: <http://poroshenko.com/data/group/21/site2-bff4eba3e5.pdf>
5. URL: <https://mon.gov.ua/>.

ПРАКТИЧНА РОБОТА 9

КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНА РОБОТА З ДИТИНОЮ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Мета: ознайомити здобувачів освіти з основними принципами корекційно-розвивальної роботи та цілями й завданнями психокорекційних заходів.

Завдання до роботи

1. Опрацювати контрольні питання та літературу до практичної роботи.
2. Законспектувати відповіді на контрольні питання.
3. Участь у проведенні заняття на рівні відповідей на запитання, доповнення інформацією.

Методи проведення: розповідь, бесіда, дискусія, перегляд навчального відео.

Практичні завдання

Скласти казку для учня з ООП закладу середньої освіти з мотивацією до навчальної діяльності і до збереження свого здоров'я.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

1. Розробіть фрагмент уроку з використанням додаткових освітніх (корекційно-розвиткових) послуг відповідно до особливих освітніх потреб дитини.
2. Підібрати і записати комплекс вправ для зняття втоми в учнів інклюзивного класу під час навчання на уроці.

Контрольні питання

1. Охарактеризувати корекційно-розвиткові послуги: ритміка, логоритміка та лікувальна фізкультура. Навести приклади.
2. Охарактеризувати корекційно-розвиткові заняття: соціально-побутове орієнтування, орієнтування у просторі. Навести приклади.

3. Охарактеризувати корекційно-розвиткові послуги: розвиток мовлення, корекція зору. Навести приклади.
4. Охарактеризувати корекційно-розвиткові послуги: розвиток слухового, зорового, тактильного сприймання мовлення і формування вимови; корекція розвитку. Навести приклади.
5. Охарактеризувати засіб корекції розвитку особистості учня – арт-терапія. На прикладах: ізотерапія, драмотерапія, казко-терапія.
6. Охарактеризувати засіб корекції розвитку особистості учня – арт-терапія. На прикладах: музикотерапія, кольоро-терапія, танцетерапія, ігротерапія.
7. Охарактеризувати засіб корекції розвитку особистості учня – арт-терапія. На прикладах: лялькотерапія, фототерапія, піскотерапія.
8. Охарактеризувати засіб корекції розвитку особистості учня. На прикладах: психогімнастика, працетерапія.
9. Охарактеризувати засіб корекції розвитку особистості учня. На прикладах: ерготерапія, ароматерапія.
10. Охарактеризувати корекційно-розвиткові послугу Монтессорі-терапія (суть цієї послуги, зонування кімнати).

Література

1. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ, 2019. 300 с.
2. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими потребами та організація їх навчання : навч.-метод. посіб. Київ: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 273 с. (Серія Інклюзивна освіта»).
3. Основи інклюзивної освіти : навч.-метод. посіб. За заг. ред. А.А. Колупаєвої. Київ: «А.С.К.», 2012. 307 с. (Серія «Інклюзивна освіта»). URL: <http://lib.iitta.gov.ua>
4. URL: <http://poroshenko.com/data/group/21/site2-bff4eba3e5.pdf>
5. URL: <https://mon.gov.ua/>.

ПРАКТИЧНА РОБОТА 10

ТЕХНОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Мета: ознайомити здобувачів освіти з поняттями «оцінювання результатів навчання», «формульальне оцінювання», сформулювати вміння орієнтуватися в процесі оцінювання навчальних досягнень і навчальної динаміки дитини з ООП і створення портфоліо дитини з ООП.

Завдання до роботи

1. Опрацювати контрольні питання та літературу до практичної роботи.
2. Законспектувати відповіді на контрольні питання.
3. Участь у проведенні заняття на рівні відповідей на запитання, доповнення інформацією.

Методи проведення: розповідь, бесіда, дискусія, перегляд навчального відео.

Практичні завдання

Проаналізувати наведені приклади створених портфоліо дітей з ООП.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

Розробіть портфоліо учня з особливими освітніми потребами.

Контрольні питання

1. Сутність терміну «оцінювання результатів навчання» та охарактеризувати функції оцінювання.
2. Дати характеристику об'єктів навчання: зміст, навички, уміння, ставлення до навчання.
3. Охарактеризувати методи оцінювання (спостереження, усне, письмове, графічне, практичне, тестування).
4. Організаційні форми оцінювання та охарактеризувати види оцінювання (поточне, тематичне, підсумкове, річне, державне підсумкове, зовнішнє незалежне оцінювання).
5. Охарактеризувати принципи та прийоми оцінювання.
6. Характеристика формувального оцінювання, його відмінності від традиційного.
7. Алгоритм діяльності вчителя під час організації формувального оцінювання.
8. Методи формувального оцінювання (за Л.В. Кабан).
9. Портфоліо як інструмент оцінювання.

Література

1. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ, 2019. 300 с.
2. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими потребами та організація їх навчання : навч.-метод. посіб. Київ: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 273 с. (Серія Інклюзивна освіта»).
3. Основи інклюзивної освіти : навч.-метод. посіб. За заг. ред. А.А. Колупаєвої. Київ: «А.С.К.», 2012. 307 с. (Серія «Інклюзивна освіта»). URL: <http://lib.iitta.gov.ua>
4. URL: <http://poroshenko.com/data/group/21/site2-bff4eba3e5.pdf>
5. URL: <https://mon.gov.ua/>.

ПРАКТИЧНА РОБОТА 11

АДАПТАЦІЯ І МОДИФІКАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Мета: ознайомити здобувачів освіти з документацією, яка визначає освітній процес в інклюзивних групах, формувати вміння орієнтуватися в процесі розробки індивідуальної програми розвитку, індивідуального навчального плану

Завдання до роботи

1. Опрацювати контрольні питання та літературу до практичної роботи.
2. Законспектувати відповіді на контрольні питання.
3. Участь у проведенні заняття на рівні відповідей на запитання, доповнення інформацією.

Методи проведення: розповідь, бесіда, дискусія, перегляд навчального відео.

Практичні завдання

Підготуйте загальні рекомендації щодо організації просторово-фізичного інклюзивного освітнього середовища для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

Підготуйте загальні рекомендації щодо організації просторово-фізичного інклюзивного освітнього середовища для дітей з інтелектуальними порушеннями.

Контрольні питання

1. Адаптації на рівні матеріалів і ресурсів.
2. Адаптації на рівні методів навчання.
3. Адаптації на рівні оцінки.
4. Основні завдання та принципи модифікації.
5. Адаптація і модифікація навчальних матеріалів.
6. Чим відрізняється адаптація від модифікації.
7. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з порушеннями зору (облаштування просторово-фізичного середовища, рекомендації мовленнєво-комунікативної сфери, емоційної та навчальної діяльності).
8. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності (ознаки, облаштування просторово-фізичного середовища, рекомендації мовленнєво-комунікативної сфери, емоційної та навчальної діяльності).
9. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з порушеннями слуху (облаштування просторово-фізичного середовища, рекомендації мовленнєво-комунікативної сфери, емоційної та навчальної діяльності).

Література

1. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ, 2019. 300 с.
2. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими потребами та організація їх навчання : навч.-метод. посіб. Київ: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 273 с. (Серія Інклюзивна освіта»).
3. Основи інклюзивної освіти : навч.-метод. посіб. За заг. ред. А.А. Колупаєвої. Київ: «А.С.К.», 2012. 307 с. (Серія «Інклюзивна освіта»). URL: <http://lib.iitta.gov.ua>
4. URL: <http://poroshenko.com/data/group/21/site2-bff4eba3e5.pdf>
5. URL: <https://mon.gov.ua/>.

ПРАКТИЧНА РОБОТА 12

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ З ІНКЛЮЗИВНИМ НАВЧАННЯМ

Мета: ознайомити здобувачів освіти з технологіями інклюзивного навчання, формувати вміння орієнтуватися при виборі відповідної технології інклюзивного навчання, аналіз сучасних підходів до викладання, врахування індивідуальних потреб кожного учня, створення сприятливого середовища для навчання та соціальної взаємодії, а також розробку програм та матеріалів з урахуванням різноманітності учнівського складу.

Завдання до роботи

1. Опрацювати контрольні питання та літературу до практичної роботи.
2. Законспектувати відповіді на контрольні питання.
3. Участь у проведенні заняття на рівні відповідей на запитання, доповнення інформацією.

Методи проведення: розповідь, бесіда, дискусія, перегляд навчального відео.

Практичні завдання

Під час перегляду навчального відео законспектувати основні ідеї.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

Прочитати і законспектувати: Тім Лореман. Сім стовпів підтримки інклюзивної освіти. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник. За заг. ред. Колупаєвої А.А. Київ: «А.С.К.», 2012. 308 с.

Контрольні питання

1. Вимоги до організації уроку в інклюзивному класі.
2. Вимоги, які висувають до роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями.
3. Алгоритми дій під час виконання завдань «особливими» дітьми.
4. Педагогічні технології, які можна застосувати в інклюзивній діяльності вчителя).
5. Охарактеризувати (особливості сприймання інформації та прийоми навчання) **візуальний** стиль навчання.
6. Охарактеризувати (особливості сприймання інформації та прийоми навчання) **аудіальний** стиль навчання.
7. Охарактеризувати (особливості сприймання інформації та прийоми навчання) **кінестетичний** стиль навчання.
8. Охарактеризувати (особливості сприймання інформації та прийоми навчання) **дигітальний** стиль навчання.

Література

1. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ, 2019. 300 с.
2. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими потребами та організація їх навчання : навч.-метод. посіб. Київ: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 273 с. (Серія Інклюзивна освіта»).
3. Основи інклюзивної освіти : навч.-метод. посіб. За заг. ред. А.А. Колупаєвої. Київ: «А.С.К.», 2012. 307 с. (Серія «Інклюзивна освіта»). URL: <http://lib.iitta.gov.ua>
4. URL: <http://poroshenko.com/data/group/21/site2-bff4eba3e5.pdf>
5. URL: <https://mon.gov.ua/>.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

Сутність і зміст поняття «інклюзивна освіта».

Інклюзивна освіта як забезпечення права на освіту для кожної дитини.

Еволюція розуміння інвалідності: основні моделі (благочинна, медична, соціальна).

Аналіз змісту понять «виключення», «сегрегація», «інтеграція», «інклюзія».

Відмінності між інтеграцією (медична модель) та інклюзією (соціальна модель).

Завдання і принципи інклюзивної освіти. Конвенція ООН про права дитини.

Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю.

Визначення інклюзивної освіти через призму основних міжнародних документів: Саламанкська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у сфері освіти осіб з інвалідністю, рекомендації ЮНЕСКО 2008 р. (міжнародна конференція з питань освіти), Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Концепція «Безпечна школа» (ЮНІСЕФ), «Індекс інклюзії», Цілі сталого тисячоліття на період до 2030р.

Переваги інклюзивної освіти для усіх учасників освітнього процесу: дітей з особливими освітніми потребами та їхніх однолітків, батьків дітей з особливими освітніми потребами, педагогів, керівників закладів освіти, місцевих громад і суспільства в цілому.

Основні бар'єри на шляху до впровадження інклюзивної освіти: фізичні, інформаційні, інституційні, ментальні.

Забезпечення інклюзивного і безпечного освітнього середовища.

Індивідуальна програма розвитку (ІПР) як механізм індивідуалізації освітньої траєкторії для дитини з особливими освітніми потребами та забезпечення її додаткових потреб в освітньому процесі.

Особливості оцінювання навчальних досягнень дітей в умовах інклюзивної освіти.

Роль асистента вчителя у проведенні спостережень.

Команда психолого-педагогічного супроводу: основні завдання, склад, основні функції членів команди.

Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти (наказ МОН України № 609 від 08.06.2018 р.).

Партнерство з батьками як необхідна умова успішного інклюзивного навчання.

Співпраця з місцевою громадою: роль Інклюзивно-ресурсних центрів у наданні додаткової підтримки.

Наведіть приклади ситуації включення, сегрегації, інтеграції та інклюзії у навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Проаналізуйте переваги інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами, їхніх батьків, учителів, суспільства.

Проаналізуйте основні результати впровадження національного проекту «Інклюзивна освіта – рівень свідомості нації».

Здійсніть порівняльну характеристику міжнародного та національного законодавства у сфері інклюзивної освіти.

Окресліть перспективні напрямки інклюзивної освіти в Україні.

Окресліть перспективні напрямки розвитку інклюзивної освіти в Україні, враховуючи досвід Канади.

Окресліть перспективні напрямки розвитку інклюзивної освіти в Україні, враховуючи досвід США.

Окресліть перспективні напрямки розвитку інклюзивної освіти в Україні, враховуючи досвід Європейських країн.

Окресліть роль Міністерства освіти і науки України у формуванні державної політики у сфері інклюзивної освіти.

Проаналізуйте модель партнерських відносин між закладом загальної середньої освіти та іншими закладами й установами з метою організації інклюзивного освітнього середовища.

Проаналізуйте чисельність закладів спеціальної освіти та закладів середньої освіти з інклюзивним навчанням впродовж останніх років.

Розгляньте досвід організації інклюзивного навчання у закладі загальної середньої освіти як приклад позитивного ставлення учнів та суспільства загалом до осіб з особливими освітніми потребами.

Сформулюйте основні деонтологічні вимоги до діяльності педагогічних працівників в інклюзивному класі, спираючись на статті Закону України «Про освіту», та Закону України «Про загальну середню освіту».

Сформулюйте основні причини конфліктів, що виникають в інклюзивному класі.

Охарактеризуйте категорії дітей з особливими освітніми потребами за різними класифікаційними ознаками.

Розкрийте ключові позиції Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків.

Охарактеризуйте послідовність кроків до вибору класів і кодів Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків.

Залучення додаткових фахівців до освітнього процесу: переваги та труднощі.

Розкрийте зміст поняття «формальне оцінювання» та порівняйте його зі змістом поняття «педагогічне оцінювання» в інклюзивному класі.

Індивідуальна програма розвитку (ІПР) як механізм індивідуалізації освітньої траєкторії для дитини з особливими освітніми потребами та забезпечення її додаткових потреб в освітньому процесі. Доведіть переваги.

Проаналізуйте модель партнерських відносин між закладом загальної середньої освіти та іншими закладами й установами з метою організації інклюзивного освітнього середовища.

Наведіть приклади комплексу вправ для заняття втомі під час навчання на уроці в інклюзивному класі.

Розгляньте особливості застосування універсального дизайну у сфері освіти.

Порівняйте традиційне навчання та інклюзивне навчання.

Проаналізуйте методи формального оцінювання в інклюзивному класі.

Наведіть приклади освітніх послуг відповідно до особливих освітніх потреб дитини.

Наведіть приклади на якому етапі освітнього процесу в інклюзивних класах варто використовувати той чи інший метод.

Особливості організації навчання дітей залежно від їхнього типу інтелекту.

Наведіть приклади технології адаптації навчальних програм.

Наведіть приклади технології модифікації навчальних програм.

СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

Поняття «**інклюзії**» (від англ. inclusion – включення; франц. Той, хто включає в себе; лат. Заключаю, включаю) – означає процес активного включення в суспільні стосунки всіх громадян, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, культурних, мовних, національних та інших особливостей.

«**Виключення**» виникає, коли учнів у будь-який спосіб, прямо чи опосередковано, позбавляють доступу до освіти або відмовляють у такому доступі.

«**Сегрегація**» – це ситуація, у якій діти з ООП отримують освіту у відокремлених закладах (установах), пристосованих до різних або до певного виду порушень розвитку дітей, в ізоляції від інших дітей.

«**Інтеграція**» – це процес влаштування дітей з ООП в існуючі загальноосвітні навчальні заклади з розумінням того, що діти з ООП зможуть пристосуватися до стандартизованих вимог таких закладів.

«**Інклюзія**» передбачає процес системних реформ, що охоплюють модифікацію змісту, методів викладання, підходів, структур та стратегій освіти.

Дитина з ООП (особливими освітніми потребами) – це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту (Закон України «Про освіту»).

Медична модель визначає ООП через наявність порушень розвитку чи стану здоров'я дитини.

Соціальна модель передбачає, що система освіти має бути більш гнучкою, здатною до забезпечення рівних прав на отримання освіти всіма дітьми без дискримінації.

Основним документом, що забезпечує право людини на міжнародному рівні є **Загальна декларація прав людини**, схвалена і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 10 грудня 1948 року, яка закріплює право людини на

освіту – здобуття певного обсягу знань, культурних навичок, професійної орієнтації, що необхідні для нормальної життєдіяльності в сучасному суспільстві.

Термін «**дискримінація**» охоплює будь-яку відмінність, виняток, обмеження або перевагу за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних та інших переконань, національного або соціального походження, економічного становища або місця народження, що має на меті знищення чи порушення рівності відносин у сфері освіти.

2009 року **Україна ратифікувала** основний міжнародний документ у сфері забезпечення прав дітей згідно зі світовими стандартами освіти, соціального захисту та охорони здоров'я – **Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю**.

Психолого-педагогічний супровід – це комплексна система заходів з організації освітнього процесу і розвитку дитини.

Архітектурна доступність, тобто наявність пандусів, ліфтів, підйомників, підсвічування та звукові сигнали.

Універсальний дизайн - це стратегія, спрямована на те, щоб проектування і компоненти будь-якого середовища, виробів, комунікації, інформаційних технологій чи послуг були однаково доступні чи зрозумілі всім та відповідали вимогам спільного користування.

Ресурсна кімната – це спеціально обладнаний освітній простір. Спеціально організований освітній процес, спрямований на гармонійний емоційний, психічний та фізичний розвиток дитини, групи дітей з особливими освітніми потребами.

Інклюзивно-ресурсний центр (ІРЦ) – осередок вирішення освітніх проблем дитини. Інклюзивно-ресурсні центри створені для забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2-х до 18-ти років на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Буковська О.О. Напрямки психологічної допомоги сім'ям, які виховують дитину з особливими потребами. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Психологічні науки*. 2013. Вип. 114. С. 12-16.

2. Васильєва Г.І., Любарець В.В. Термінологічний словник – інклюзія. Київ: Міленіум, 2018. 42 с.

3. Винничук О. Особливості інклюзивної освіти: досвід Фінляндії. *Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат: матеріали I Всеукр. міждисципл. наук.-практ. конф.*, м. Тернопіль, 8 квітня 2021 р. Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка, 2021. С. 37-40.

4. Гаврилов О.В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. 308 с.

5. Дмитренко К., Коновалова М. та Семиволос О. Працюємо з «особливою» дитиною у «звичайній» школі. Харків: ВГ «Основа», 2020. 120 с.

6. Закон України «Про освіту». Верховна Рада України: вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

7. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад: навч.-метод. посіб. / кол. упорядн.: Патрикєєва О.О., Софій Н.З., Луценко І.В., Василяшко І.П.; під заг. ред. Шинкаренко В.І. Київ: ТОВ «Видавничий дім “Плеяди”», 2013. 96 с.

8. Індивідуальна програма розвитку. Інклюзивно-ресурсний центр №8 Святошинського району м. Києва: вебсайт. URL: <https://kyiv8.irc.org.ua/individualna-programa-rozvitku-13-04-42-06-04-2021/> (дата звернення: 15.01.2025).

9. Інклюзивна освіта від А до Я: порадник для педагогів і батьків / укл.: Н.В. Заєркова, А.О. Трейтяк. Київ, 2016. 68 с.

10. Інклюзивна освіта у Фінляндії – концепції, освітня програма, законодавство і практики. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YUF0Beskgi4> (дата звернення: 15.01.2025).

11. Інклюзивне навчання: організаційне, змістове та методичне забезпечення : навч.-метод. посіб. / заг. ред. С.П. Миронової. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 236 с.

12. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ: «Самміт-Книга», 2009. 272 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

13. Колупаєва А.А., Данілявічуте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. Київ: Вид. група «А.С.К.», 2012. 197 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

14. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб. Київ: Вид. група «АТОПОЛ», 2011. 273 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

15. Логвиненко Т., Клим М. Становлення та розвиток інклюзивної освіти в Австрії та Бельгії: законодавчий та організаційний аспекти. *Молодь і ринок*. 2021. № 10 (196). С. 36-40.

16. Луценко І. Психологічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. *Практичний психолог: Школа*. 2013. Вип. 10. С. 4-15.

17. Моделювання інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами: синдром дефіциту уваги з гіперактивністю / упор.: Н.В. Васильєва. Полтава: ПОІППО, 2020. 114 с.

18. Найда Ю.М., Ткаченко Л.М. Стандарти громадсько-активної школи: соціальна інклюзія: навч.-метод. посіб. / заг. ред. Л.І. Даниленко. Київ: ТОВ «Вид. дім «Плеяди», 2014. 68 с.

19. Овчаренко І.В. Психологічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі. *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 1 (57). С. 249-254.

20. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навч.-метод. посіб. / заг. ред. М.А. Порошенко та ін. Київ: 2018. 252 с.

21. Організація корекційно-розвиткової роботи в умовах інклюзивно-ресурсного центру: метод. реком. / авт. кол.: Т.В. Жук, Т.Д. Ілляшенко, Т.Д. Каменщук, А.Г. Обухівська, Г.В. Якимчук; за ред. А.Г. Обухівської, Т.Д. Ілляшенко. Київ: Ніка-Центр, 2021. 94 с.

22. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / заг. ред. А.А. Колупаєвої. Київ: «А.С.К.», 2012. 307 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

23. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта : навч. посіб. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.

24. Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 6 грудня 2010 року № 1205: наказ Міністерства освіти і науки України від 01.02.2018 № 90. Верховна Рада України: вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0226-18#Text> (дата звернення: 15.01.2025).

25. Про встановлення тривалості здобуття повної загальної середньої освіти особами з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 р. № 585 (зі змінами). Верховна Рада України: вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2003-п#Text> (дата звернення: 15.01.2025).

26. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр: постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545. Верховна Рада України: вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-п#Text> (дата звернення: 15.01.2025).

27. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957. Урядовий портал: вебсайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/pras/pro-zatverdzhennya-poryadku-organi-a957> (дата звернення: 16.01.2025).

28. Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 № 609. Верховна Рада України: вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text> (дата звернення: 16.01.2025).

29. Про затвердження Типового переліку допоміжних засобів для навчання (спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку) осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в закладах освіти: наказ Міністерства освіти і

науки України від 23.04.2018 № 414. Верховна Рада України: вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-18#Text> (дата звернення: 16.01.2025).

30. Степанова-Камиш А. Навчання дітей з ООП: адаптація та модифікація навчальних програм. Нова українська школа: вебсайт. URL: <https://nus.org.ua/articles/navchannya-ditej-z-oor-adaptatsiya-ta-modyfikatsiya-navchalnyh-program/> (дата звернення: 15.01.2025).

31. Степанова-Камиш А. Як підтримати учнів з ООП. Адаптації середовища, стратегій, завдань і оцінювання. Нова українська школа: вебсайт. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-pidtrymaty-uchniv-z-oor-adaptatsiyi-seredovyshha-strategij-zavdan-i-otsinyuvannya/> (дата звернення: 15.01.2025).

32. Топол В. Що особливого у фінській інклюзивній освіті. НУШ – Нова українська школа: вебсайт. URL: <https://bit.ly/3laOR3a> (дата звернення: 15.01.2025).

33. Як оцінювати без оцінок: покрокова інструкція сучасного вчителя. Освіторія Медіа: вебсайт. URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-otsinyuvaty-bez-otsinok-pokrokovoinstruktsiya-suchasnogo-vchytelya/> (дата звернення: 16.01.2025).

34. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально-методичний посібник / Кол. авторів: Колупаєва А.А., Софій Н.З., Най да Ю.М. та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І., Київ: 2007. 128 с.

35. Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять з освітньої компоненти «Основи інклюзивної педагогіки». Укладачі: Гужанова Т.С., Панченко Є.С., Максимова О.О. Житомир: Житомирський державний університет імені І.Франка, 2025. 47 с.

36. Методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни «Педагогіка інклюзивної освіти» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня напряму підготовки 013 Початкова освіта. Уклад.: Т.В. Гордієнко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024. 65 с.

37. Психолого-педагогічні засади інклюзивної освіти: навч.-метод. посібник. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Уклад. Н.Г. Кошелева. Дніпро: Журфонд, 2024. 106 с.

Нормативно-правові документи

1. Закон України «Про освіту» (2017) *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 38-39. ст. 380.
2. Закон України «Про вищу освіту» (2014). *Законодавство України* [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020). *Верховна рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
4. Концепція розвитку освіти в Україні на період 2015-2025 рр. [Електронний ресурс]. *Новини освіти в Україні*. URL: <http://osvita.ua/news/43501/>
5. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді [Електронний ресурс] *Середня освіта*. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/
6. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. URL: <https://www.google.com.ua/search?ei=HmOfW7ffH>
7. Основні документи про діяльність Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. URL: <http://chnpu.edu.ua/university/about/public-info/>

Допоміжна

1. Баранова С. Особливості формування професійної компетентності вчителя. *Сучасна школа України*. 2009. № 2 (лютий). С. 16-18.
2. Білотіл А. Ю. Освіта вчителя – запорука педагогічної творчості. *Управління школою*. 2008. № 4. С. 16-24.
3. Білоус І. Професіоналізм вчителя. *Завуч*. 2009. № 1 (Січень). С. 33-38.
4. Болонський процес у фактах і документах. Упорядники: Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубінко В.В., Бабин І. І. Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. 52 с.
5. Болсун С. Техніка спілкування педагога з учнями. *Завуч*. 2009. №2 (січень). С. 13-17.
6. Вища освіта в Україні: навч. посібн. / За ред. В. Г. Кременя, С. М. Ніколаєнка. Київ, 2005. 327 с.

7. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація. Київ: ВЦ «Академія», 2006. С. 126 – 148.
8. Галузинська М.Т. Справжній вчитель підвищує свою педагогічну майстерність. *Обдарована дитина*. 2006. № 2. С. 18-25.
9. Журовський В.С., Згаровський М.З. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти. Київ, 2003. 200 с.
10. Зязюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії : навчальний посібник. Київ, 1997.
11. Калошин В.Ф. Педагог – творець? Так. *Управління школою*. 2007. №30 (жовтень). С. 2-6.
12. Капустина З. Имидж современного учителя. *Учитель*. 2006. №1. С. 59-61.
13. Колодько Т. Професійно-педагогічна компетентність майбутнього вчителя. *Рідна школа*. 2005. № 11. С. 5-7.
14. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) Київ, 2002.
15. Кузь В. Модель учителя нової генерації. *Рідна школа*. 2005. № 9. С. 33-35.
16. Лаврук В. Учителем школа стоїть: про професію вчителя. *Директор школи*. 2006. № 9 (березень). С. 3-6.
17. Музиченко Ю. Професійна мобільність учителя в умовах формування загальноєвропейського освітнього простору. *Шлях освіти*. 2007. № 3. С. 17-21.
18. Олексійчук С. Вчительський професіоналізм. Педагогіка толерантності. 2006. № 2-3. С. 103-105.
19. Островерхова Н. Критерії оцінювання педагогічної майстерності вчителя. *Завуч*. 2006. № 10 (квітень). С. 8-11.
20. Островерхова Н. Майстерність педагогічного спілкування. *Завуч*. 2006. № 4 (лютий). С. 9-11.
21. Полетай О.М. Роль керівника у науково-дослідній роботі здобувачів освіти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка*. Вип. 26(182). Чернігів: НУЧК, 2024, С. 69-73.
22. Грищенко С.В. Носовець Н.М., Полетай О.М. Соціальні чинники та рівні професійної освіти в країнах Європейського Союзу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 76. Т. 1. 2024. С. 254-260.

23. Полетай О.М. Формування у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до роботи в інклюзивному освітньому середовищі. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*. Вип. 29-30(185-186). Чернігів: НУЧК, 2024, С. 135-139.

24. Полетай О.М. Вплив предмету «Інклюзивна освіта» на формування професійної компетентності та громадянської позиції майбутнього вчителя. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*. Вип. 12(168). Чернігів: НУЧК, 2021, С. 242-246.

25. Пилипчук В. В. Розвиток педагогічної майстерності в предметних методиках навчання. Київ, 2007.

26. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології. Київ, 2004. 616 с.

27. Богоявленская Д.Б. «Субъект деятельности» в проблематике творчества. *Вопросы психологии*. 1999. №2. С. 35 – 41.

28. Борисов О. Плекати обдарованих. *Завуч*. 2003. №17-18. С. 24-25.

29. Борисов В. В. Формування готовності вчителя до дослідницької педагогічної діяльності в умовах поетапної підготовки студентів педагогічного вузу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.02 «Теорія та методика трудового навчання». Київ, 1997. 22 [1] с.

30. Моляко В. О. Актуальні соціально-психологічні аспекти проблеми обдарованості. *Обдарована дитина*. 1998. №1, 2, 3. С. 3-5; С. 2-6; С. 2-10.

31. Моляко В.О. Напередодні ери обдарованості. *Обдарована дитина*. 2000. № 1. С. 2-4.

32. Моляко В.О. Психологічна готовність до творчої праці. Київ: Знання. 1989. 48 с.

33. Савчин М.В. Педагог як суб'єкт педагогічної діяльності. Педагогічна психологія: навч. посібник. Київ, 2007. С. 337 – 352.

34. Федько О. Професійні та особистісні якості педагога [Текст]: педагог в особистісно зорієнтованому навчанні. *Завуч*. 2009. № 2 (січень). С. 18-20.

35. Цимбалюк І. М. Підвищення професійної кваліфікації: психологія педагогічної праці. Київ, 2004. 147 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.mon.gov.ua/> – офіційний сайт Міністерства освіти та науки України.

2. <http://www.iteach.com.ua> – український сайт програми Intel «Навчання для майбутнього».

3. <http://osvita.org.ua> – освітній портал – каталог освітніх ресурсів, новини освіти, вищі навчальні заклади України.

4. Вступ до педагогічної професії [Електронний ресурс]. URL: <http://www.westudents.com.ua/knigi/338-vstup-do-pedagogichno-profes-meshko-gM.html>.

5. Моделювання [Електронний ресурс]. *Популярна Технологія*. URL: <http://terpug.at.ua/dir/279>.

6. <http://www.omi.ru> – Міжнародний науковий педагогічний Інтернет журнал «Освіта: досліджено в світі» з бібліотекою – депозитарієм під патронажем Державної наукової педагогічної бібліотеки ім. К. Д. Ушинського Російської академії освіти.

7. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

8. Основні документи про діяльність Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. URL: <http://chnpu.edu.ua/university/about/public-info/>.

СТВОРЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ
ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: КРОК ЗА КРОКОМ

Приклад 1
ЗАТВЕРДЖЕНО
Директор

**Індивідуальна програма розвитку (ІПР)
(Назва навчального закладу)**

Дитина ПІБ _____
Дата народження: _____
Батьки або опікуни ПІБ _____
Телефон : _____
Адреса: _____

Особливості розвитку: рівень інтелекту в межах вікової норми, спостерігається загальний недорозвиток мовлення III рівня, порушення слуху, користується слуховим апаратом (двостороння сенсорна туговухість)

Чи отримування дитина допомогу? Яку?: Корекційна допомога сурдопедагога, корекційно-розвивальні заняття

Дата вступу до школи: 1.3.2015 р. Клас: 2 клас
Учитель: ПІБ _____
Асистент учителя: ПІБ _____

Програма навчання: індивідуальна навчальна програма розроблена з урахуванням програм для дітей із затримкою психічного розвитку та дітей з порушеннями слуху

Строки дії програми з 1.9.2015 н.р. до 30.5.2016 н.р.
Присутні на засіданні з розробки ІПР:

Присутні	Дата	Присутні	Дата
Заступник директора (ПІБ)	15.9.2015		
Учитель (ПІБ)	15.9.2015		
Сурдопедагог (ПІБ)	15.9.2015		
Асистент учителя (ПІБ)	15.9.2015		
Батьки (ПІБ)	15.9.2015		

Перелік спеціальних і додаткових видів послуг:

Додаткові заняття	Кількість год. на тижд.	Місце проведення	Розклад
Додаткові заняття з корекційним педагогом	1	сенсорна кімната	щосереді
Заняття з вчителем-логопедом	2	каб. 421	понеділок, п'ятниця

Я ЗГОДЕН зі змістом ІПР.

Я мав змогу брати участь у розробці цієї програми.

Підпис батька (матері) або опікуна _____

Дата 10 вересня 2015 р.

*Заповнюється один раз і за потреби вносяться корективи

Адаптація/модифікація класного середовища

Стиль навчання: Переважно слуховий Переважно візуальний
 Полісенсорний Переважно кінестетичний Переважно тактильний

Місце, умови	☒ Визначене місце ☒ У малій групі
Навчальні підходи	Часта/невідкладна реакція вчителя ☒ Об'єднання стилів навчання ☒ Спільне навчання ☒ Кооперативне навчання у групах/парах ☐ Інше <u>індивідуальний супровід асистента</u>
Указівки	Різні види вказівок: ☒ усні ☒ письмові ☒ демонстрація/моделювання ☒ привернення уваги учня ☐ Інше _____
Корекція поведінки	☐ Часті перерви ☒ Чітке визначення очікувань ☒ Робота в тиші ☒ Позитивні підкріплення ☒ Надання можливостей для вибору й альтернатив ☐ Надання можливості порухатися ☒ Близький безпосередній контроль ☒ Розміщення дитини у зручному місці
Матеріал та обладнання	☐ Книжки для сліпих, надруковані шрифтом Брайля ☐ Адаптовані версії книжок ☐ Затискачі, похилі дошки ☐ Інше _____
Організаційні питання	☐ Індивідуалізований розклад занять учня ☒ Інше: <u>спеціальні і додаткові заняття</u>
Сенсорні потреби	☐ Стежити, чи правильно учень користується: _____ окулярами ☒ слуховим апаратом _____ _____ допоміжним технологічним обладнанням ☐ Інше _____
Інше	_____ _____ _____

*Заповнюється один раз і за потреби вносяться корективи

СТВОРЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: КРОК ЗА КРОКОМ

Актуальний рівень знань і вмінь

На цій сторінці фіксуються відомості про рівень розвитку дитини, виявлені під час спостережень та оцінки: її вміння, сильні якості, стиль навчання (особливо якщо один зі стилів домінує), що дитина не вміє робити, у чому їй потрібна допомога тощо.

Педагог	Володіє основними поняттями, відтворює їх зміст, уміє розпізнавати об'єкти за різними ознаками. Застосовує спосіб діяльності за аналогією. Самостійно працює з допомогою вчителя. Читає словами і складами в нормативному темпі. Часто припускається помилок у вимові, наголошуванні слів. Дикція нечітка. Бере участь у діалозі в нескладній за змістом мовленнєвій ситуації, припускається мовних помилок. Розуміє зміст прослуханого тексту. Засвоїла графічні навички письма, правила оформлення письмових робіт. Списує швидко і правильно. При письмі під диктовку потребує більш повільного темпу диктування і частого чіткого повторювання або швидкого показування карток з важкими словами. Лексичний запас невеликий. Потребує корекції всіх аспектів мовлення. Відтворює початкову інформацію з математики, самостійно виконує математичні операції. Для розв'язування задач потребує додаткових інструкцій, малюнків, схем. Дуже добре малює.
Психолог	Контакт установлюється легко, невимушено. Поведінка адекватна, урівноважена. З діагностичними завданнями справляється успішно. Переважають наочно-образне мислення та зорова пам'ять. Потребує наочних матеріалів для зорового сприйняття та усних завдань для розвитку слухового сприймання. Допомогою дорослого активно користується
Логопед	Активний і пасивний словник відповідає віковій нормі. В активному словнику вживає прості граматичні речення із 5–6-ти слів, спостерігаються труднощі у процесі роботи з деформованим текстом. Під час складання розповіді за малюнком користується складним граматичним реченням, але з багатьма аграматизмами. Логічну послідовність подій встановлює правильно. Труднощі в розумінні складних логіко-граматичних конструкцій. Припускається помилок при виконанні завдань на узгодження в роді, числі, відмінку. Фонематичні процеси сформовані достатньо. Дитина чітко вимовляє всі звуки, вживає звуки «р», «л» у власному мовленні. Але в диктантах робить помилки дисграфічного характеру: пропуски фонем, недописування. Читає на достатньому рівні, розуміє прочитане, переказує близько за змістом.
Інший фахівець (соціальний педагог)	Легко знаходить спільну мову з однокласниками. Толерантна.

***Заповнюється три рази на рік (вересень, січень, травень) кожного навчального року**

Індивідуальна навчальна програма

Навчальний предмет: українська мова.

Тема: звуки і букви. Склад. Наголос.

Довгострокова мета: учити розрізняти звуки і букви української мови, удосконалювати навички звуко-буквеного аналізу, розвивати вміння висловлюватись на основі власних спостережень.

Короткострокові завдання		Методи оцінювання. Дата і прогрес
0.9–5.9	Формувати вміння самостійно виділяти зі слів звуки і змінювати, додавати; вилучати один зі звуків. Удосконалювати навички звуко-буквеного аналізу слів. Удосконалення каліграфічних навичок письма.	Зразок робіт 5.9.2015 – СП Спостереження 2.9.2015 – СП
8.9.–12.9	Удосконалювати знання про звуки та букви українського алфавіту. Розвиток уміння будувати діалог. Оволодіння вміннями правильної побудови діалогічного мовлення (за дослідженнями матеріалу). Вироблення уявлень про культуру спілкування.	Спостереження 10.9. – НП
15.9.–19.9	Вправлятись у правильному вживанні слів. Розширення знань про наголос слова. Розвиток умінь поділу слова на склади. Формування мовленнєвих умінь.	Спостереження 17.9 – СП
22.9.–30.9	Закріпити знання про голосні звуки, ненаголошені та наголошені голосні звуки. Відпрацювання правильної вимови з ненаголошеними голосними [e], [u] (самостійно або за вчителем). Формувати вміння перевіряти ненаголошений голосний за допомогою наголосу. Розвиток слухового сприймання.	Зразки робіт 23.9. – СП Тестове завдання 29.0. – НП

***При досягненні окресленої мети визначається наступна, а також завдання на її реалізацію.**

Умовні позначення:

- О* – учень оволодів умінням, досяг визначеної мети;
- СП* – спостерігається суттєвий прогрес;
- НП* – спостерігається незначний прогрес;
- ПН* – прогресу в досягненні визначеної мети немає.

Методи оцінювання

- Зразки робіт
- Спостереження
- Контрольні аркуші
- Тестові завдання
- Стандартні тести

Індивідуальна навчальна програма

Навчальний предмет: літературне читання.

Тема: у рідній школі – рідне слово.

Довгострокова мета: удосконалювати навички свідомого, виразного, правильного читання; формувати вміння працювати з текстами різних жанрів; розвивати слухове сприймання, увагу, пам'ять, контроль мовлення.

Короткострокові завдання		Методи оцінювання. Дата і прогрес
1.9.–5.9	Формувати вміння сприймати на слух, порівнювати та розпізнавати тематично схожі художні твори з опорою на запитання вчителя. Збагачення словникового запасу новими словами, виразами. Розвивати короткочасну слухову пам'ять. Удосконалювати навички правильної артикуляції звуків під час декламування віршів.	Спостереження 4.9.2015 – СП Вірш напам'ять 5.9.2015 – СП
8.9.–12.9	Засвоїти прийоми запам'ятовування віршів під час опрацювання колицьких та народних дитячих пісень. Удосконалювати вміння висловлювати свою думку під час вивчення прозових творів, передавати в малюнках сюжети твору. Удосконалювати навичок свідомого, правильного, виразного читання. Розвивати слухове сприймання, увагу, пам'ять, контроль за мовленням, інтегральної діяльності слухового та зорового аналізаторів.	Малюнок до сюжету твору 9.9.2015 – О
15.9.–19.9	Засвоєння малих фольклорних форм: загадок, скоромовок, лічилок. Розвиток умінь будувати власні короткі усні висловлювання, дотримуючись певної побудови речень. Удосконалювати навички правильного читання. Розвивати вміння розуміти пряме і переносне значення слів.	Вірш напам'ять 18.9.2015 – О Спостереження 24.9.2015 – СП
22.9.–30.9	Розвинути вміння розуміти послідовність подій, визначати причини та наслідки з опорою на слухове сприймання та власне читання. Формувати вміння зосереджувати увагу на певних відомостях.	Тестове завдання 30.9. – СП

***При досягненні окресленої мети визначається наступна, а також завдання на її реалізацію.**

Умовні позначення:

О – учень оволодів умінням, досяг визначеної мети;
СП – спостерігається суттєвий прогрес;
НП – спостерігається незначний прогрес;
ПН – прогресу в досягненні визначеної мети немає.

Методи оцінювання

Зразки робіт
Спостереження
Контрольні роботи
Тестові завдання

Індивідуальна навчальна програма

Навчальний предмет: математика.

Тема: повторення вивченого в 1 класі. Таблиці додавання і віднімання чисел.

Довгострокова мета: вправлятися у складанні виразів, розв'язуванні задач; формувати вміння додавати і віднімати з переходом через розряд; розвивати математичне мовлення.

Короткострокові завдання		Методи оцінювання. Дата і прогрес
1.9.–5.9	Удосконалювати навички лічби в межах 100, порівняння чисел, запису та обчислення виразів. Формувати вміння складати скорочений запис умови задачі, сприймати на слух умову, за малюнком складати та розв'язувати прості задачі. Вправлятися у правильному читанні арифметичних виразів, розуміти їх зміст. Розвивати операції мислення з використанням малюнків, схем.	Спостереження 4.9.2015 – ПН
8.9.–12.9	Формувати навички різного способу додавання двоцифрових чисел без переходу через розряд. Удосконалювати вміння виконувати операції поділу чисел на частини. Розвивати слухове сприймання через повторне мовлення, голосне читання. Розвивати обсяг математичної пам'яті.	Спостереження 12.9.2015 – ПН Картка 9.9.2015 – НП
15.9.–19.9	Формувати навички додавання і віднімання чисел 2 і 3 з переходом через розряд. Розвивати навички розуміння значень опорних слів, що визначають алгоритм розв'язування задач. Закріпити навички розрізнення геометричних фігур. Перевірка знань, вмінь. Контроль робота.	Спостереження 18.9.2015 – НП Контрольна робота 19.9.2015 – НП
22.9.–29.9	Формувати навички додавання і віднімання чисел 4, 5, 6, 7 з переходом через розряд, обчислення вміння порівнювати і зіставляти групи предметів, сюжетні малюнки. Виховання організованості, навичок.	Спостереження 28.9.2015 – НП

***При досягненні окресленої мети визначається наступна й завдання на її реалізації.**

Умовні позначення:

- О* – учень оволодів умінням, досяг визначеної мети;
- СП* – спостерігається суттєвий прогрес;
- НП* – спостерігається незначний прогрес;
- ПН* – прогресу в досягненні визначеної мети немає.

Методи оцінювання

- Зразки робіт
- Спостереження
- Контрольні аркуші
- Тестові завдання
- Стандартні тести

СТВОРЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ
ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИПриклад 2
ЗАТВЕРДЖЕНО
ДиректорІндивідуальна програма розвитку (ІПР)
(назва навчального закладу)

Дитина ПІБ _____

Дата народження: 28.10.2005 р. _____

Батьки або опікуни ПІБ _____

Телефон : _____

Адреса: _____

Особливості розвитку: системний психічний недорозвиток у формі легкої розумової відсталості. Загальний недорозвиток мовлення II–III рівня. Словник обмежений. Відповідає на запитання однослівно. Читання поскладове. Навчуваність обмежена. Виконує практичні дії з допомогою й під контролем. Зосереджується короткотривало, працездатність знижена. Доброзичливий, вразливий. У побуті орієнтований. Себе обслуговує.

Чи отримувала дитина допомогу? Яку? Індивідуальні заняття з логопедом, психологом

Дата вступу у школу 1.3.2013 р. Клас 3

учитель _____

Асистент учителя _____

Програма навчання: індивідуальна навчальна програма розроблена з урахуванням програм для дітей з легкою розумовою відсталістю

Строки дії програми із 2014 н. р. до 2015 н. р.

Присутні на засіданні із приводу розробки ІПР:

Присутні	Дата	Присутні	Дата
(ПІБ) учитель		(ПІБ) олігофренопедагог	
(ПІБ) асистент учителя		(консультант)	
(ПІБ) мама дитини			
(ПІБ) психолог			
(П.І.П.) логопед			
(П.І.П.) директор			

Перелік спеціальних і додаткових видів послуг:

Додаткові заняття	Кількість год. на тиждень	Місце проведення	Розклад
заняття із психологом	2	каб. № 413	вівторок, четвер о 12:40
заняття з логопедом	3	каб. № 421	понеділок, середа, п'ятниця о 14:40

Я ЗГОДЕН зі змістом ІПР.

Я мав змогу брати участь у розробці цієї програми.

Підпис батька (матері) або опікуна _____

Дата 15 жовтня 2015 р.

*Заповнюється один раз і за потреби вносяться корективи.

Поточний рівень знань і вмінь

На цій сторінці фіксуються відомості про рівень розвитку дитини, виявлені під час спостережень і досліджень: її вміння, сильні якості, стиль навчання (особливо якщо один зі стилів домінує), що дитина не вміє робити, у чому їй потрібна допомога тощо.

Педагог	Звернене мовлення розуміє. Читає склади та короткі слова. Дає короткі відповіді на поставлені запитання. Відповідає на запитання одним словом. Списує друковані слова. Літери непропорційні, не завжди з правильними поєднаннями. З обчислює математичні вирази в межах 10 на предметному матеріалі. Потребує постійної допомоги асистента вчителя. Під час розв'язування задач потребує додаткового пояснення (схема, короткий запис, малюнок).
Психолог	Завдання виконує за аналогією. Мислення конкретне. Сенсорні еталони сформовані. Пам'ять механічна, короткотривала. Концентрація уваги до 5 хвилин, потребує переключення з одного виду діяльності на інший. Емоційно-вольова сфера врівноважена.
Логопед	Активний і пасивний словник не відповідає віковій нормі. У власному мовленні вживає прості аграматичні речення на 3–4 слова. Під час складання розповіді за малюнком користується простими аграматичними реченнями. Граматична сторона мовлення порушена. Завдання на узгодження в роді, числі, відмінку виконує з помилками. Має труднощі у встановленні причиново-наслідкових зв'язків між описаними подіями і вчинками дійових осіб (відповіді на запитання: <i>хто? що зробив? чому?</i> та ін.). Фонематичні процеси сформовані недостатньо. Дитина вимовляє всі звуки, уживає звуки «р», «л» у власному мовленні. Списування друкованих текстів по складах і цілими словами на низькому рівні. Літери непропорційні, не завжди з правильними поєднаннями. Читає окремі слова по складах.

***Заповнюється три рази на рік (вересень, січень, травень) кожного навчального року.**

СТВОРЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: КРОК ЗА КРОКОМ

Адаптація/модифікація класного середовища

Стиль навчання: Переважно слуховий Переважно візуальний
 Полісенсорний Переважно кінестетичний Переважно тактильний

Місце, умови	☒ Визначене місце ☐ У малій групі
Навчальні підходи	Часта/невідкладна реакція вчителя ☒ Об'єднання стилів навчання ☒ Спільне навчання ☒ Кооперативне навчання у групах/парах ☒ Інше <u>індивідуальний супровід асистента</u>
Указівки	Різні види вказівок: ☒ усні ☒ письмові ☒ демонстрація/моделювання ☒ привернення уваги учня ☐ Інше _____
Корекція поведінки	☒ Часті перерви ☒ Чітке визначення очікувань ☒ Робота в тиші ☒ Позитивні підкріплення ☒ Надання можливостей для вибору й альтернатив ☐ Надання можливості порухатись ☒ Близький безпосередній контроль ☒ Розміщення дитини у зручному місці
Матеріал та обладнання	☐ Книжки для сліпих, надруковані шрифтом Брайля ☐ Адаптовані версії книжок ☐ Затискачі, похилі дошки ☐ Інше _____
Організаційні питання	☐ Індивідуалізований розклад занять учня ☐ Інше _____
Сенсорні потреби	☐ Стежити, чи правильно учень користується: _____ окулярами слуховим апаратом _____ _____ допоміжним технологічним обладнанням ☐ Інше _____
Інше	Індивідуальні інструкції виконання завдань _____ індивідуальні дидактичні матеріали _____ _____ _____

*Заповнюється один раз і за потреби вносяться корективи

Індивідуальний навчальний план

Освітні галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах
Мови і літератури (мовний і літературний компоненти)	Українська мова	9
Математика	Математика	4
Природознавство	Природознавство	2
Суспільствознавство	Я у світі	1
Мистецтво	Мистецтво*/музичне мистецтво, образотворче мистецтво	1
		1
Технології	Трудове навчання	1
	Сходинки до інформатики	1
Здоров'я та фізична культура	Основи здоров'я	1
	Фізична культура**	3
Усього		21+3
Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій і групових занять		2
Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження		23
Сумарна кількість навчальних годин інваріантної та варіативної складових, що фінансується з бюджету (без урахування поділу класів на групи)		26

СТВОРЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: КРОК ЗА КРОКОМ

Індивідуальна навчальна програма

Навчальний предмет: літературне читання.

Тема: мова і мовлення.

Довгострокова мета: удосконалювати навички читання вголос. Збагачувати словниковий запас. Розрізняти усне й писемне мовлення. Розвивати зв'язне мовлення.

Короткострокові завдання		Методи оцінювання. Дата і прогрес
1.9– 4.9	Читати вголос цілими словами. Співвідносити прочитане слово з малюнком. Вивчити вірш напам'ять. Вивчити п'ять нових слів на тему.	4.9 Спостереження Зразки робіт
8.9–11.9	Слухати текст. Давати відповіді на запитання вчителя за змістом прочитаного тексту. Вивчити слова ввічливості та використовувати їх у повсякденному житті.	11.9. Картка спостереження Зразки робіт
15.9–18.9	Читати вголос цілими словами (з поступовим переходом до фразового читання) доступні за змістом тексти. Слухання тексту. Вчити визначати разом з учителем причино – наслідкові зв'язки між описуваними подіями і вчинками дійових осіб (відповіді на запитання: хто? що зробив? чому? та ін.).	18.9 Спостереження
22.9–25.9	Читати вголос цілими словами (з поступовим переходом до фразового читання) доступні за змістом тексти. Слухання тексту. За допомогою та запитаннями вчителя висловлювати своє ставлення до описаних подій (учинків дійових осіб).	24.9 Картка спостереження

***При досягненні окресленої мети визначається наступна й завдання на її реалізацію.**

Умовні позначення:

О – учень оволодів умінням, досяг визначеної мети;
СП – спостерігається суттєвий прогрес;
НП – спостерігається незначний прогрес;
ПН – прогресу в досягненні конкретної мети немає

Методи оцінювання

Зразки робіт
Спостереження
Контрольні аркуші
Тестові завдання
Стандартні тести

Індивідуальна навчальна програма

Навчальний предмет: українська мова.

Довгострокова мета:

- відповідати повним реченням на запитання за змістом прослуханого та прочитаного (*хто? що? де? коли?* та ін.);
- висловлювати емоційне ставлення до описаних подій (за допомогою вчителя);
- з допомогою вчителя розпізнавати та відтворювати розповідну, питальну, окличну та спонукальну інтонації.

Короткострокові завдання		Методи оцінювання. Дата і прогрес
вересень	<i>Писати і читати вивчені рядкові та прописні букви (під контролем учителя). Визначати речення в усному та писемному мовленні, знаходити межі речень у тексті. Формувати практичні мовленнєві навички письма на основі доступних відомостей про речення як таке, що виражає закінчену думку.</i>	<i>Спостереження. Зразки робіт</i>
жовтень	<i>Списувати друкований текст по складах і цілими словами. Спільно з учителем перевіряти правильність написання слів шляхом орфографічного промовляння.</i>	<i>Спостереження. Зразки робіт</i>
листопад	<i>Писати під диктовку склади, слова. За допомогою вчителя складати текст (усно) за серіями сюжетних малюнків.</i>	<i>Спостереження</i>
грудень	<i>Писати під диктовку короткі речення. Читати написане речення. Відповідати повним реченням на запитання за змістом (<i>хто? що? де? коли?</i> та ін.).</i>	<i>Спостереження</i>

***При досягненні окресленої мети визначається наступна й завдання на її реалізацію.**

Умовні позначення:

- О* – учень оволодів умінням, досяг визначеної мети;
- СП* – спостерігається суттєвий прогрес;
- НП* – спостерігається незначний прогрес;
- ПН* – прогресу в досягненні конкретної мети немає

Методи оцінювання

- Зразки робіт
- Спостереження
- Контрольні аркуші
- Тестові завдання
- Стандартні тести

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Програма освітнього компоненту	6
Структура освітнього компоненту	10
Теми практичних занять	12
Перелік питань, що виносяться на самостійне опрацювання.....	13
Перелік питань, що виносяться на індивідуальну роботу	14
Методи навчання	15
Розподіл балів та критерії оцінювання	16
Алгоритм самостійної підготовки до заняття	19
Лекції	20
Практичні роботи	25
Питання до заліку	49
Словник основних термінів.....	53
Рекомендована література.....	55
Додаток 1	63

Навчально-методичне видання

ПОЛЕТАЙ
Олена Михайлівна

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ
МАТЕРІАЛИ ПО ПРАКТИЧНИМ РОБОТАМ**

Технічний редактор *О. Клімова*

Комп'ютерна верстка
та макетування *О. Клімова*

Комп'ютерний набір *О. Полетай*

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 17500-6250 ПР від 16.11.2010 р.*

Підписано до друку 30.01.2025 р. Формат 60 x 86 1/16.
Папір офсетний. Друк на різнографі.
Ум. друк. арк. 4,42. Обл.-вид. арк. 2,91. Зам. № 001.
Редакційно-видавничий відділ ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка.
14013, вул. Гетьмана Полуботка, 53, к. 208.
chnpu.tipograf@gmail.com

